

AARBØGER
FOR NORDISK OLDKYNDIGHED
OG HISTORIE

UDGIVNE AF DET KONGELIGE
NORDISKE OLDSKRIFTSKAB

1955

KØBENHAVN 1956

I KOMMISSION HOS HERM. H. J. LYNGE & SØN

BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI A/S

Fig. 1. Findestedet (X) ved Græse å.

GRÆSE-FUNDET

OG ANDRE FUND PÅ SJÆLLAND AF MØNTER FRA KONGERNE NIELS OG ERIK EMUNE

AF

GEORG GALSTER

Lørdagen den 16. november 1912 var afbygger Peder Jørgensen, Lindbjerg, Græse i færd med at hente grus i en grusgrav ved Ryegård, udflyttergården matrikelnummer 3 af Græse by, Lynge-Frederiksborg herred, Frederiksborg amt¹. Under dette arbejde stødte han på et par lerkar, der stod c. 125 cm under den naturlige overflade mellem to eller tre sten. Ved

¹ Oversigt over fundet: Roar Skovmand: De danske Skattefund fra Vikingetiden og den ældste Middelalder indtil omkring 1150. Årbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1942 s. 158. Forfatterens optælling af mønterne afviger fra Møntsamlingens fundprotokol og nærværende fundbeskrivelse. — Guldfigerringen vejer ifølge Skovmand 29,5 g. — Ved besøg på findestedet 24. maj 1956 viste det sig, at den nævnte sand- og grusgrav på »halvøen« af sandtungen nu var fuldstændig fjernet. Den har ligget syd for det 10 m høje punkt på målebordsbladet vest for Ryegård. — Af Græsefundets mønter fra kong Niels, Roskilde, Hbg. type 9 blev 1922 et udvalg på 72⁸/₂ eksemplarer afgivet til L. E. Bruuns Samling, der 1925 deponeredes i Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg, se Fortegnelsen over L. E. Bruuns Samling (Kbh. 1928) nr. 2105—2182. — Møntsamlingens fundprotokol 1247.

Fig. 2. Formodede findested ved Græse å. 1956.

anstrengelserne for at få stenene på spaden havde han ramt og sønderslået potterne. Da han nu fik øje på nogle mønter, standsede han sit arbejde og tilkaldte gårdejereren Hans Pedersen, der just var i nærheden. Denne tog da potteskårene og skatten i forvaring. Mønterne havde været omhyggeligt stablede, de store for sig i resterne af en læderpung og alle de mindre i en lærredstut. Af andre sager var der en glat guldring og fem snoede, forgyldte kobberringe, også indsvøbte i en lærredsklud. Gennem lærer C. Bagger, Hørup skole, blev Nationalmuseet underrettet, og det fundne afhentedes den 21. november af museumsassistent Chr. Axel Jensen. I dennes indberetning skildres findestedet således: »Gården ligger på nordsiden af Græse å, den gamle indsejling til Slangstrup, og åen danner sydgrænsen for markerne. Umiddelbart syd for gårdstedet strækker der sig en c. 200 skridt lang sandtunge mod syd, til den ene side begrænset af åens løb, der her bugter sig mod sydvest, til den anden side af eng, der som en bugt løber ind fra åengene, over hvilke sandtungen hæver sig c. 3 meter. — »Halvøen« fjærnes efterhånden, fordi den tjener som sand- og grusgrav, og det var ved sandgravning tæt ude mod tungens spids og nærmest dennes mod engvigen vendende vestkyst, at [fundet blev gjort].«

Lerpotterne har stået usædvanlig dybt under overfladen, og den ovennævnte lærer Bagger påpegede i et brev af 27. november, »at Karrene er

Fig. 3. Rester af sandbanken set fra Græse å. 1956.

blevne anbragte paa Plads ved en 2 Al. lang Udgravning fra Siden i Holmen, hvilket har gjort Arbejdet i sin Tid betydeligt lettere og mere skjult, end ved at grave ned i den opmaalte Dybde fra oven. — En udgravning fra Siden vilde naturligt lede Tanken hen paa en Odderbolig.«

Ringe, lerpotter og pengepung er beskrevet således af daværende museumsassistent Jørgen Olrik i Nationalmuseets protokol:

»8179. Trind, lidt oval Fingerring af Guld, $0,023 \times 0,02$ m. Af trind Form, tykkest paa Midten, huul indvendig. Bagtil er Ringen lidt sammentrykt, idet Enderne er sammenhamrede. Størst Bredde 0,004 m.

8180. Fem ens Fingerringe af forgyldt Kobber. Tv. $0,026 \times 0,025$ m. Ligesom Vikingetidens Ringe er de sammensnoede af to ret svære Metalstænger, der aftager i Tykkelse fra Midten udefter, ind mellem disse er lagt tynde Metalsnore, der følger Snoningerne. Bagtil er der en sammentrykt Plade, fremkommen ved Snoningernes Sammenhamring.

8181. Buget Lerkar af temmelig mørk Masse. Baade Under- og Overdelen har temmelig høje Sider, der skraaner jævnt ud mod Midten. Langs Overkanten er ridset to grove Zigzaglinjer. H. 0,10 m. Tv. foroven 0,10 m. Bugens Tv. 0,135 m. Bundens Tv. 0,085 m. Sammenlimet af flere Skaar og noget udbedret.

8182. Lerkar med ret vid Aabning, mere nærmende sig til Skaalform.

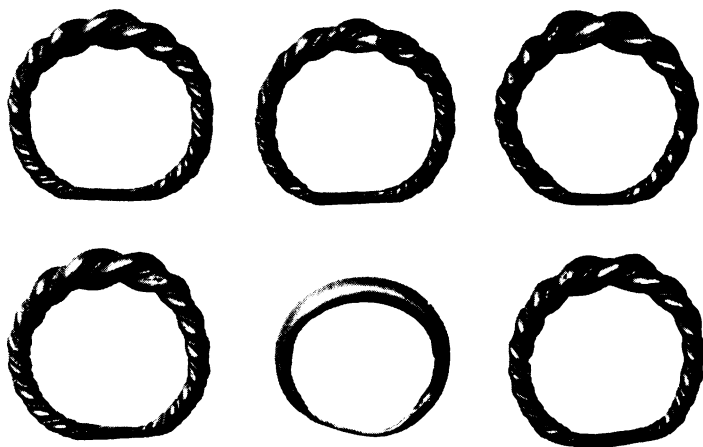

Fig. 4. Guldfigerring og 5 figerringe af forgyldt kobber. $\frac{1}{1}$.

Temmelig lige, skraa Sider, der foroven bøjer noget indefter. Af mere rødlig Masse. H. 0,108 m. Tv. foroven 0,14 m. Størst Tv. (tæt under Mundingen) 0,15 m. Bundens Tv. 0,073 m. En Del søndret.

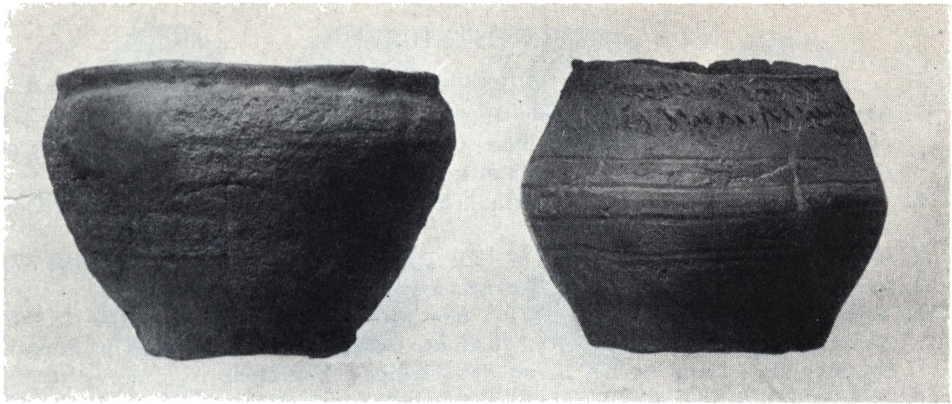
8183. Det øverste af en Pung af tyndt Skind, sammenbunden med Læderremme. Endvidere fire Stumper af Lærredstutter og to Brudstykker af uldent Tøj. En af Lærredsstumperne er knyttet.«

Medens lerkarrene vil blive omhandlet i en kommende afhandling om møntdaterede lerkar af museumsinspektør, mag. art. Tage Christiansen, har museumsinspektør, dr. phil. Margrethe Hald velvilligt meddelt følgende analyse af tekstilresterne:

2 *Fragmenter af mørkebrunt Uldtøj*, uregelmæssigt afrevet; foreligger delvis i sammenfoldet Tilstand. Det mindste Stykke maaler ca. 4 cm og 2 cm, det største ca. 4 cm og 7 cm. Maalene er taget, hvor Udstrækningen er størst. Fragmenterne, der tydeligt ses at hidrøre fra samme Vævning, er udført i $\frac{2}{2}$ Kiper. Der tælles 6 S-sp. Traade paa den ene Led af Stoffet og 7 Z-sp. Traade paa den anden.

4 *Fragmenter af hvidt Linnedstof*, vævet i Toskaft. Stykkerne foreligger i mere eller mindre sammenkrøllet Tilstand, hvorfor de Maal, som kan angives her som ved de ovennævnte ikke kan give Oplysning om den egentlige Udstrækning paa Tøjerne.

- a) maaler ca. $2\frac{1}{2}$ og $1\frac{1}{2}$ cm.
- b) maaler ca. 13 og 3 cm (Stk. m. Knude).
- c) maaler ca. 5 og 4 cm.
- d) maaler ca. 7 og 3 cm.

Fig. 5. To lerkar. $\frac{4}{5}$.

Traadtallene er for:

a)	16	paa	den	ene	Led	af	Stoffet,	22—23	paa	den	anden.
b)	18	—	—	—	—	—	—	18	paa	den	anden.
c)	24	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—
d)	23	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—

Materialet gør Indtryk af at være Hør, men en sikker Materiale-Bestemmelse kan kun foretages af en Botaniker. Maaske var Muligheden for, at Nælde kan være anvendt, værd at tage med i Betragtning.

Der optaltes ialt 858 hele og 21 halve (overklippede) mønter til en samlet vægt af 642 g. Pengesummen bestod af fire uensartede bestanddele:

Roskildemønter fra Sven Estridsen, $12\frac{1}{2}$ ex.

Lunde- og Roskildemønter fra kong Niels, 3 og $808\frac{18}{2}$ ex.

Norske brakteater og halvbrakteater, $35\frac{2}{2}$ ex.

HENVISNINGER

- Beskr.: Beskrivelse over danske Mynter og Medailler i den kongelige Samling. Kbh. 1791. — Tillæg 1794.
- Hbg.: P. Hauberg: Myntforhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146. D. Kgl. Danske Vidensk. Selsk. Skr., 6. Række, hist. og filos. Afd. V. 1. Kbh. 1900.
- R & D.: Ramus' og Devegges ufuldendte Møntværk [1832].
- Moltke: Erik Moltke: De danske runemønter og deres prægere. Nordisk numismatisk Årsskrift 1950 s. 1—56.
- Schive: C. I. Schive: Norges Mynter i Middelalderen. Chria. 1865.

SVEN ESTRIDSEN

Roskilde

Hbg. 39 og 39 a.

- *1. $\text{Hv}|\text{t}|\text{RE}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ Kors af buer, der omslutter et mindre, udsmykket kors. x i 1. og 3. korsarm. || Tværbånd mellem to rækker 1 (2×10). Yderst $\varepsilon|x|\oslash$ og $\oslash|x|\oslash$ 17 mm. 1 ex. 1.01 g. Moltke 355.²
2. $\text{Hv}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ x i 1. og 2. korsarm. || 8 og 9 i. Yderst $\varepsilon|x|\oslash$ og $\varepsilon|x|\oslash$ 1 ex. 1.00 g. Moltke 360.
3. $\text{Hv}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ || 9 og 10 i. Yderst $\oslash|x|\oslash$ og $\oslash|x|\oslash$ 1 ex. 1.00 g. Moltke 373.
4. $\text{Hv}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ || 9 og 11 i. Som forrige. 1 ex. 0.80 g. Moltke 374.
- *5. $\text{t}|\text{t}|\text{R}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ •• i 2. korsarm. || 2×9 i. Som forrige. 1 ex. 0.97 g. Moltke jfr. 404. Samme stempler som R&D. 19 (0.95 g), Beskr. 41. Arkil nævnes på mønter fra Magnus i Lund og fra Knud den Hellige i Roskilde.
6. $\text{t}|\text{t}|\text{B}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ || 8 og 9 i. Yderst $\oslash|x|\oslash$ og $\text{x}|\text{x}|\oslash$ 1 ex. 0.81 g. Moltke jfr. 406. Samme stempler som R&D. 20 (1.02 g). Esbern nævnes på Roskilde-mønter fra Harald Hen og Knud den Hellige.
7. $\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ Læsemåden er usikker. || 2×9 i. Yderst $\oslash|x|\text{x}$ og $\oslash|x|\oslash$ 1 ex. 1.10 g. Moltke 446.
8. $\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ ☉ i 3., ☉ i 4. korsarm. || 6 og 7 i. Som 3. 1 ex. 1.15 g.
9. $\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ ☉ i 1. og 3. korsarm. Bagvendt: *rex su-ep* || 2×10 i. Yderst $\varepsilon|*|\oslash$ og $\varepsilon|\oslash|\oslash$ 1 ex. 0.83 g. Moltke 455.
10. $\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ x i korsarmene. || 2×8 i. Som 3. 2 ex. 0.83 og 0.85 g. Moltke 453. Samme stempler som R&D. XXVI.
11. $\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ * i korsarmene. || 8 og 10 i. Yderst $\text{t}|\text{x}|\text{t}$ og $\text{t}|\text{x}|\text{v}$ 1 ex. 0.96 g. Moltke 456.
12. $\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ * i korsarmene. Muligvis forvansket for *þorþ a mik* (Thord ejer mig)³ || 10 og ? i. Yderst $\text{t}|\text{*}|\text{v}$ og ? $\frac{1}{2}$ ex. (overklippet). Moltke jfr. 409. Samme forsidestempel som R&D. 34, Beskr. 35 og 36.

NIELS

Lund

Hbg. 1.

- *13. $\text{H}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$ Knæbilled, h. s., med sværd og falk. || $\text{t}|\text{B}|\text{I}|\text{O}|\text{R}|\text{N}|\text{I}|\text{L}|\text{V}|\text{N}|\text{D}|\text{E}|\text{P}|\text{V}|\text{t}$ Borg. 1 ex. 20 mm. 0.85 g. Forsideomskriften her og i det følgende er forvansket for NICOLAVS REX. Biorn (Bjørn) nævnes på Lundemønter fra Sven Estridsen, Harald Hen, Knud den Hellige og Erik Egede. Forsidefremstillingen er et tidligt vidnesbyrd om falkejagt i Danmark. Bagsidefremstillingen er muligvis

² Disse runemønter fra Sven Estridsen, Roskilde, fremkom første gang 1739 i et stort møntfund fra Holsteinborg, hvorom henvises til Nordisk numismatisk Årsskrift 1937 s. 46—61. En lødighedsprøve, som Luxdorph 1765 lod daværende møntguardein Frantz Heinrich Müller tage af en af disse mønter (med omskrift $\text{Hv}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}|\text{t}$), som vejede 280 richtpfennigteile (1,00 g), gav det overraskende resultat, at den kun holdt 6 lod 6 gren (396 ‰). Sstds. s. 58. — Statsguardein Johs. Siggaard og overkontrollør Oluf Larsen har velvilligt prøvet 3 mønter af samme type, men uden runer (Hbg. 36), R & D. 40, 56 og 56, der holdt 803, 827 og 784 ‰. Man betragtede i middelalderen almindeligvis 15-lodigt sølv (937 ‰) som fuldgodt sølv, men selv dette blev altså langt fra nået i Sven Estridsens mønt, og i Kong Niels' tid blev det endnu ringere.

³ Se nedenfor s. 77.

Fig. 6. Monter fra Sven Estridsen og Niels.

tænkt som et idealiseret billede af kongsgården, hvortil møntsmedjen var knyttet.⁴

14. Ulæseligt. Hoftebilled, som forrige. || +BIORNILVDEHI 1 ex. 0.87 g.
 *15. H|C|O Som forrige; ring ved hagen. || +VLFMOFECI 1 ex. 0.84 g. Bagsideomskriften skal sikkert være Ulf me fecit.⁵ Ulf nævnes på Lundemønter fra Sven Estridsen, Harald Hen og Knud den Hellige.

Disse tre Lundemønter hører til kong Niels' tidligste udmøntninger og er således betydelig ældre end de følgende Roskildemønter, der hidrører fra Niels' sidste kongetid.

Roskilde

Hbg. 9.

- *16. R·X·O·I·N·+ Brb., h. s., med rund hjelm og fane. Omskriften mellem perlekrese. || REX Borg. Perlekres. 11½ ex. Gennemsnitsvægt 0.722 g, tungeste ex. 0.90 g. 22 mm. Samme stempler som Tessebølle-fund 43.⁶ Det meget forvanskede møntprægeravn her og i det følgende skal være Andreas, som det også fremgår af ældre mønter fra kong Niels fra Roskilde. M. h. t. bagsidefremstillingen er det nærliggende at tænke sig en idealiseret gengivelse af kongsgården i Roskilde.
17. R·X·O·I·N·+ || REX 1 ex. 0.69 g.
 18. R·X·O·I·N·+ || REX · i den midterste borgport. 12 ex. Gn. 0.695 g, tungeste ex. 0.78 g.
 19. R·X·O·I·N·+ || REX 1 ex. 0.63 g.
 20. Fs. = 19. || REX · i den midterste borgport. 9 ex. Gn. 0.670 g, tungeste ex. 0.80 g.
 21. R·X·O·I·N·+ || = 20. 8 ex. Gn. 0.675 g, tungeste ex. 0.76 g.
 22. R·X·O·I·N·+ || = 20. 5 ex. Gn. 0.640 g, tungeste ex. 0.73 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 44.
 23. Omskrift ?... på brystet. || = 20. 1 ex. 0.76 g.
 24. Fs. = 19. || REX (på halvdelen af eksemplarerne mangler · tilsyneladende) · i midtporten. 18½ ex. Gn. 0.693 g, tungeste ex. 0.81 g.
 25. R·X·O·I·N·+ || = 24. 12 ex. Gn. 0.679 g, tungeste ex. 0.81 g.
 26. Fs. = 21. || = 24. 5 ex. Gn. 0.640 g, tungeste ex. 0.73 g.
 27. Fs. = 22. || = 24. 1 ex. 0.69 g.
 28. R·X·O·I·N·+ || REX 13 ex. Gn. 0.712 g, tungeste ex. 0.85 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 46.
 29. R·X·O·I·N·+ REX Fanen har tre flige, der deler omskriften. || = 28. 5 ex. Gn. 0.760 g, 2 tungeste ex. 0.81 g.
 30. R·X·O·I·N·+ || = 28. 1 ex. 0.66 g.

⁴ Om kongsgårdens beliggenhed nær ved den fredlyste torveplads henvises til Ragnar Blomqvist: Lunds historia I. Medeltiden (Lund 1951). Bagsideomskriften på denne mønt er lidt forvansket for »BIORN I LVNDE. PAX«. En variant har PAX POR, der sikkert skal læses »PAX PORTVS« og sigte til, at handelspladsen var fredlyst. Se iøvrigt Blomqvist, anførte værk s. 48, og Axel Ernst: Om Møntfundet fra Lunds Domkirke 1835. Nordisk num. Årsskrift 1946 s. 157 med der anført litteratur.

⁵ Hauberg har på en variant læst VFE, men dette står med forvanskede bogstaver, som rimeligvis skal betegne VLF. Navneformen VFE kendes ellers ikke og bør følgelig udgå i Danmarks gamle persønnavne, udgivet af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen, II (Kbh. 1941—48) sp. 1512 f.

⁶ Om Tessebølle-fundet se nedenfor s. 81—87.

31. Fs. = 16. || $\pi\text{ND}\epsilon$ (17 ex. har bs. noget ændret ved slid på stempel). 19 ex. Gn. 0.734 g, tungeste ex. 0.95 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 48.
32. Fs. = 28. || = 31. 1 ex. 0.86 g.
33. Fs. = 18. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 2 ex. 0.72 — 0.77 g.
34. $\tau\text{NIO}\Lambda\pi\omega$ || = 33. 5 ex. Gn. 0.698 g, tungeste ex. 0.92 g.
35. Fs. = 34. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 2 ex. 0.65 — 0.74 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 51.
36. $\tau\text{NIO}\Gamma\upsilon$ || = 35. 2 ex. 0.65 — 0.70 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 52.
37. Fs. = 34. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 1 ex. 0.74 g.
38. Fs. = 19. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 9 ex. Gn. 0.682 g, tungeste ex. 0.78 g.
39. Fs. = 21. || = 38. 1 ex. 0.71 g.
40. Fs. = 36. || = 38. 8 ex. Gn. 0.625 g, tungeste ex. 0.69 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 53.
41. Fs. = 17. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 2 ex. 0.50 — 0.58 g.
42. $\cdot\text{H}\iota\zeta\text{OLAV}\omega\text{REX}$ || $\pi\text{ND}\upsilon$ 1 ex. 0.85 g.
43. Fs uden omskrift. || = 42. 9 ex. Gn. 0.773 g, tungeste ex. 0.90 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 54 a.
44. Fs. = 16. || πND $1\frac{1}{2}$ ex. 0.81 g.
45. Fs. = 19. || πND 10 ex. Gn. 0.694 g, tungeste ex. 0.75 g.
46. Fs. = 21. || = 45. 5 ex. Gn. 0.744 g, tungeste ex. 0.82 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 55.
47. Fs. = 22. || = 45. 1 ex. 0.65 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 56.
48. Fs. = 25. || = 45. 3 ex. 0.67 — 0.80 — 0.90 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 57.
49. τ $\circ\wedge\vee\circ$ || = 45. 1 ex. 0.65 g.
50. Fs. = 22. || τND 1 ex. 0.65 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 58.
51. Fs. = 22. || πND 5 ex. Gn. 0.716 g, tungeste ex. 0.80 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 60.
52. Fs. = 18. || πND forskellig fra 51. 12 ex. Gn. 0.755 g, tungeste ex. 1.01 g.
53. Fs. = 19. || = 52. 2 ex. 0.70 — 0.78 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 61.
54. Fs. = 34. || = 52. 6 ex. Gn. 0.718 g, tungeste ex. 0.85 g.
55. Fs. = 19. || πND 1 ex. 0.67 g.
56. Fs. = 21. || = 55. 3 ex. 0.51 — 0.68 — 0.71 g.
57. Fs. = 22. || πND 2 ex. 0.63 — 0.75 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 62.
58. Fs. = 25. || = 57. $9\frac{1}{2}$ ex. Gn. 0.638 g, tungeste ex. 0.76 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 63.
59. Fs. = 34. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 8 ex. Gn. 0.703 g, tungeste ex. 0.89 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 64.
60. $\tau\text{NIO}\Lambda\pi\omega$ forskellig fra 34. || = 59. 1 ex. 0.76 g.
61. Fs. = 36. || = 59. 4 ex. Gn. 0.648 g, tungeste ex. 0.79 g.
62. Fs. = 17. || $\pi\text{ND}\epsilon$ 6 ex. Gn. 0.732 g, (2) tungeste ex. 0.81 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 65.
63. $\tau\text{NIO}\Gamma\upsilon\omega\text{BE}$ || = 62. 5 ex. Gn. 0.776 g, 2 tungeste ex. 0.83 g.
64. Fs. = 18. || = 62. 11 ex. Gn. 0.648 g, tungeste ex. 0.82 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 66.
65. $\tau\text{NIO}\Lambda\pi\omega$ || = 62. 6 ex. Gn. 0.627 g, tungeste ex. 0.74 g.
66. $\tau\text{NIO}\Gamma\upsilon\omega$ || = 62. $17\frac{1}{2}$ ex. Gn. 0.715 g, tungeste ex. 0.90 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 67.
67. Fs. = 19. || = 62. 1 ex. 0.88 g.
68. $\tau\text{NIO}\Lambda\pi\omega$ || = 62. 1 ex. 0.74 g.

69. Fs. = 16. || = 62. 1 ex. 0.57 g.
 70. Fs. = 18. || TNOF 4 ex. Gn. 0.665 g, tungeste ex. 0.82 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 68.
 71. Fs. = 18. || xNIO 1 ex. 0.76 g.
 72. Fs. = 18. || ANO 3 ex. 0.64 — 0.70 — 0.83 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 69.
 73. Fs. = 34. || AΩD 5 ex. Gn. 0.730 g, tungeste ex. 0.87 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 70.
 74. Fs. = 60. || = 73. 5 ex. Gn. 0.724 g, tungeste ex. 0.80 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 71.
 75. + O O O || = 73. 1 ex. 0.62 g.
 76. Fs. = 18. || xOT. 1 ex. 0.48 g.
 77. Fs. = 19. || = 76. 1½ ex. 0.60 g.
 78. +NIOΛxΩ || = 76. 1 ex. 0.80 g.
 79. ΩxOIH+ || EASN 1 ex. 0.75 g. Det meget forvanskede møntprægernavn her og i det følgende skal antagelig være Eastmund eller Estmund, som nævnes på Lundemønter fra Knud den Hellige, Oluf Hunger og Erik Egode.⁷
 *80. V.V.U.V.A.A. ID.V. (fortegnede bogstaver) Brb. v. s. || xΛH Tagbygningen afvigende fra den almindelige type. 1 ex. 0.61 g.
 81. Fs. = 80. || Som 80, men endnu mere fortegnede bogstaver. 1 ex. 0.74 g.
 82. NI-COLAVΩREX Brb. v. s. || = 81. 2 ex. 0.70 — 0.70 g.
 *83. Fs. = 68. || ESMx 5 ex. Gn. 0.736 g, tungeste ex. 0.76 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 72.
 84. Fs. = 68. || xOMT 4 ex. Gn. 0.743 g, tungeste ex. 0.79 g.
 85. Fs. = 22. || xΩMΩ • i porten t. h. 1 ex. 0.67 g.
 86. Fs. = 23. || = 85. 1 ex. 0.79 g.
 87. Fs. = 34. || = 85. 2 ex. 0.60 — 0.64 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 73.
 88. Fs. = 36. || = 85. 2 ex. 0.55 — 0.75 g.
 89. Fs. = 60. || = 85. 4 ex. Gn. 0.723 g, tungeste ex. 0.87 g.
 90. Fs. = 75. || = 85. 4 ex. Gn. 0.673 g, tungeste ex. 0.75 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 74.
 91. +NI OLxΩ || xΩMx • i porten t. v. 1 ex. 0.72 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 76.
 92. Fs. = 23. || x2•M/ • i midtporten. 1 ex. 0.73 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 77.
 93. Fs. = 23. || xΩM • i midtporten. 10 ex. Gn. 0.669 g, tungeste ex. 0.76 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 78.
 94. Fs. = 75. || = 93. 4 ex. Gn. 0.663 g, tungeste ex. 0.75 g.
 95. + NIΩ || = 93. 2 ex. 0.54 — 0.62 g.
 96. Fs. = 34. || xΩM • i porten t. v. 2 ex. 0.71 — 0.73 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 79.
 97. +NI OΛxΩ || = 96. 14 ex. Gn. 0.769 g, tungeste ex. 0.94 g.
 98. NI LxΩ || = 96. 1 ex. 0.85 g.
 99. +NI Ω || xΩM • i porten t. v. Stemplet forskelligt fra 96. 1 ex. 0.69 g.
 100. +R NO || xΩM • i midtporten. 1 ex. (defect).
 101. Fs. = 100. || xΩx • i midtporten og kvistvinduet. 1 ex. 0.62 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 82.

⁷ Danmarks gamle Personnavne I (Kbh. 1936—40) sp. 277.

102. +NIOΛA || ΞΩΥ • i midtporten. 14 ex. Gn. 0.640 g, tungeste ex. 0.77 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 83.
103. ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ• || ΕΩΤΜ 14 ex. Gn. 0.813 g, tungeste ex. 0.97 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 85.
104. ∴ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ || = 103. 2 ex. 0.70 — 0.90 g.
105. ∴ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ || Stemplet forskelligt fra 103. 1 ex. 0.80 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 86.
106. ∴ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ• || Stemplet forskelligt fra 103 og 105. 1½ ex. 0.88 g.
107. Fs. = 106. || Stemplet forskelligt fra de foregående. 1 ex. 0.91 g.
108. Fs. = 106. || Stemplet forskelligt fra de foregående. 1 ex. 0.86 g.
109. Fs. = 106. || Stemplet forskelligt fra de foregående. 6 ex. Gn. 0.808 g, tungeste ex. 0.88 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 87.
110. ∴ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ || = 109. 1 ex. 0.89 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 88.
111. ∴ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΙΧ || = 109. 6 ex. Gn. 0.750 g, tungeste ex. 0.87 g. Samme stempler, men med • på midten af fs. (på kinden): Tessebølle-fund 89.
112. Fs. = 42. || = 109. 1 ex. 0.77 g.
113. ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ || Stemplet forskelligt fra de foregående. 1 ex. 0.76 g.
114. +ΝΙΣΟΛΑΥΟ || ΕΩΤΜ 1 ex. 0.85 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 90.
115. ΞΙΟΩΟΧΟ•ΥΗ• || ΕΩΤΜ 5 ex. Gn. 0.806 g, tungeste ex. 0.88 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 98.
116. Fs. = 42. || ΕΩΤΗ 3 ex. 0.62 — 0.72 — 0.73 g.
117. Fs. = 111. || = 116. 2 ex. 0.69 — 0.82 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 99.
118. Fs. = 114. || = 116. 1 ex. 0.81 g.
119. ∴ΝΙΣΟΛΑΥΟ•ΡΕΧ Fanestangen mellem 2 • || = 116. 1 ex. 0.63 g.
120. ∴ΩΥΑΙΟΩ•ΥΗ• Brb. v. s. Fane med 3 flige uden dug. || = 116. 1 ex. 0.80 g.
121. Fs. = 16. || ΕΩΤΥ 2 ex. 0.62 — 0.76 g.
122. Fs. = 63. || = 121. 3 ex. 0.75 — 0.85 — 0.90 g.
123. Fs. = 91. || = 121. 1 ex. 0.54 g.
124. Fs. = 115. || = 121. 24½ ex. Gn. 0.751 g, tungeste ex. 0.90 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 100.
125. Fs. = 68. || ΕΩΤΜ Rundt kvistvindue. 1 ex. 0.57 g.
126. Fs. = 78. || = 125. 2½ ex. 0.67 — 0.71 g.
127. +ΡΕΧ ΝΙΟΛ || = 125. 12 ex. Gn. 0.716 g, tungeste ex. 0.84 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 101.
128. Fs. = 68. || ΞΩΤΥ 4 ex. Gn. 0.653 g, tungeste ex. 0.76 g.
129. Fs. = 91. || = 128. 4 ex. Gn. 0.735 g, tungeste ex. 0.79 g.
130. Fs. = 75. || ΞΩΤ• • i midtporten. 3 ex. 0.65 — 0.68 — 0.74 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 102.
131. ΝΙΣΟΛΑΥΟΡΕΧ || ΕΩΤ• De tre porte mangler grundlinje. 9 ex. Gn. 0.817 g, tungeste ex. 0.95 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 103.
132. Fs. = 131. || ΕΩΤ 4 ex. Gn. 0.872 g, tungeste ex. 0.99 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 104.
133. Fs. = 42. || Stemplet forskelligt fra 132. 3 ex. 0.68 — 0.75 — 0.87 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 105.
134. Fs. = 42. || Stemplet forskelligt fra 132 og 133. 3 ex. 0.77 — 0.78 — 0.96 g.
135. Fs. = 119. || Stemplet forskelligt fra 132 — 134. 6½ ex. Gn. 0.795 g, tungeste ex. 0.84 g.

136. Fs. = 119. || Stemplet forskelligt fra 132 — 135. 2 ex. 0.70 — 0.79 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 107.
137. Fs. = 103. || Enkelte sidestolper. 12 ex. Gn. 0.802 g, tungeste ex. 0.98 g.
138. Fs. = 119. || = 137. 1 ex. 0.63 g.
139. ΝΙϞΟΛΑ VΩ·REX || = 137. 1 ex. 0.63 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 108.
140. Fs. = 106. || Enkelte sidestolper, men stempelforskellig fra 137. 3 ex. 0.75 — 0.75 — 0.91 g.
- *141. Fs. = 42. || FΩT 2 ex. 0.64 — 0.87 g.
142. Fs. = 119. || = 141. 1 ex. 0.65 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 109.
143. +H IOLAN || EΩI · i porten t. v. 1 ex. 0.77 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 110.
144. Fs. = 75 (men langt mere slidt på stemplet). || TΩE · i midtporten. 17 ex. Gn. 0.649 g, tungeste ex. 0.80 g.
145. +REX NIO || = 144. 4 ex. Gn. 0.698 g, tungeste ex. 0.80 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 111.
146. +O ·OII· || LOEN Rundt kvistvindue. 1 ex. 0.71 g. De meget forvanskede former af denne møntprægers navn, som kun forefindes på denne mønttype, giver næppe noget holdepunkt for at afgøre, hvad han egentlig har heddet.⁸
147. +NIOΛAEΩ || LOEN Rundt kvistvindue; kun to porte. 1 ex. 0.79 g.
148. Fs. = 146. || LOEN · i stedet for kvistvindue; kun to porte. 2 ex. 0.70 — 0.87 g.
149. Fs. = 146. || _OFN 4 ex. Gn. 0.733 g, tungeste ex. 0.80 g.
150. +·NIOΓ· || = 149. 1 ex. 0.65 g.
151. Fs. = 146. || LOFN 4 ex. Gn. 0.635 g, tungeste ex. 0.83 g.
152. Fs. = 147. || = 151. 3 ex. 0.52 — 0.65 — 0.81 g.
153. +NIOΛAN || = 151. 9 ex. Gn. 0.729 g, tungeste ex. 0.81 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 112.
154. +NIOΛAN || = 151. 4 ex. Gn. 0.653 g, tungeste ex. 0.76 g.
155. +A ·XNIOΓ || = 151. 9 ex. Gn. 0.613 g, tungeste ex. 0.73 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 113.
156. +NIOH || = 151. 1 ex. 0.62 g.
157. Fs. = 154. || LOFN Kun to porte. 1 ex. 0.79 g.
158. Fs. = 154. || LON7 Kun to porte. 4 ex. Gn. 0.643 g, tungeste ex. 0.71 g.
159. Fs. = 155. || = 158. 1 ex. 0.82 g.
160. +H OLA || = 158. 1 ex. 0.66 g.
161. Fs. uden omskrift. || LON · i stedet for kvistvindue; kun to porte med · over hver. 6 ex. Gn. 0.740 g, tungeste ex. 0.83 g.
162. Fs. = 155. || LO·N7 Kun to porte. 4¹/₂ ex. 0.62 — 0.62 — 0.67 g (og defect ex.).
163. Fs. = 146. LON' Rundt kvistvindue. 3 ex. 0.70 — 0.75 — 0.89 g.
164. = 163 (samme stempler) men med · i hver af de tre porte på bs. 1 ex. 0.82 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 114.
165. Fs. = 161. || LON Rundt kvistvindue og to porte. 3 ex. 0.70 — 0.71 — 0.74 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 115.
166. Uden omskrift. Brb. v. s. Fane med tværstrib. || = 165. 1 ex. 0.59 g.
167. Fs. = 146. || HOJ Rundt kvistvindue. 1 ex. 0.77 g.

⁸ Danmarks gamle Personnavne II sp. 845 formoder Lewine (Leofwine).

168. Fs. = 161. || = 167. 4 ex. 0.63 — 0.73 — 0.85 g (og defect ex.). Samme stempler som Tessebølle-fund 116.
169. ✧NICOLAVO·REX Fanestangen mellem to · || LOHT Kun to porte. 1 ex. 0.85 g. Samme stempler som Glim-fund⁹, Beskr. Tillæg s. 19 nr. 4 (0.65 g) R&D. XIX 2. Møntprægernavnet her og i det følgende er muligvis Loti, som ifølge Danmarks gamle Personnavne (II sp. 856) måske forekommer i Lødderup (Ludathorp) i Ingelstad herred.
170. ✧NICOLAVO·REFX Fanestangen mellem to · || Som 169. Slidte stempler. 1 ex. 0.83 g.
171. ✧NICOLAVO·REFX Fanestangen mellem to · || = 170. 3 ex. 0.66 — 0.71 — 0.71 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 120.
172. Fs. = 171. || THOJ Ringmuren (med port) fremtrædende. 1 ex. 0.79 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 123.
173. Fs. = 171. || LOTH Kun to porte. På 3 ex. er bs.-stemplet mere slidt, så at det ser ud som et forskelligt stempel. 5 ex. Gn. 0.716 g, tungeste ex. 0.81 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 124.
- *174. Fs. = 120. || RAM på ringmuren forneden HIT. 12½ ex. Gn. 0.764 g, tungeste ex. 0.89 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 125. Martin nævnes også på Roskilde-mønter fra Erik Emune.
- *175. Fs. uden omskrift. Brb. v. s. || MÆR Rundt kvistvindue. 1 ex. 0.72 g.
176. Fs. uden omskrift. Brb. v. s. Stemplet forskelligt fra 175. || = 175. ½ ex. (0.46 g).
177. Fs. = 42. || OIO (Stolpe mellem to vinduer (?), næppe noget navn). 1 ex. 0.71 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 126 og Roskilde-fund.¹⁰
178. ✧NICOLAVO·REFX || TOTI Rundt kvistvindue (som de følgende til 209). Kvist med dobbelte linier. 1 ex. 0.79 g. Toti nævnes kun på denne mønttype.¹¹
179. Stempelforskellig fra 178. || = 178. 2 ex. 0.87 — 0.89 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 127.
180. ✧NICOLAVO·REFX || TOTI 2 ex. 0.81 — 0.95 g.
181. ✧NICOLAVO·REFX || Stempelforskellig fra 180. 6 ex. Gn. 0.812 g, tungeste ex. 0.88 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 128 og Glim-fund, Beskr. Tillæg s. 19 nr. 3.
182. ✧NICOLAVO·REFX || Stempelforskellig fra foregående. 5 ex. Gn. 0.806 g, tungeste ex. 0.92 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 129.
183. Fs. = 182 (dog er stemplet mere slidt). || Stempelforskellig fra foregående. 3 ex. 0.75 — 0.80 — 0.86 g.
184. Fs. = 182. (Stemplet slidt). || Stempelforskellig fra foregående. 4½ ex. Gn. 0.893 g, tungeste ex. 0.97 g.
185. ✧NICOLAVO·REFX Fanestangen mellem to · || Stempelforskellig fra foregående. 2½ ex. 0.65 — 0.75 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 130.
- *186. NICOLAVO·REFX || = 185. 14 ex. Gn. 0.750 g, tungeste ex. 1.00 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 131.
187. Fs. = 178. || Sidestolperne med enkelt linie; ringmuren med prikket overlinie. 1 ex. 0.69 g.
188. ✧NICOLAVO·REFX || = 187. 1 ex. 1.12 g (!).

⁹ Om dette gravfund se nedenfor s. 100.

¹⁰ Om dette løsfund se nedenfor s. 101.

¹¹ Danmarks gamle personnavne II sp. 1472.

189. ✠NICOLAVS·REX· || = 187. 2 ex. 0.85 — 0.96 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 132.
190. Fs. = 188. || Som 187 med forskelligt stempel. 1 ex. 0.84 g.
191. ✠NICOLAVS·REX || = 190. 1 ex. 0.85 g.
192. ··NICOLAVS·REX || = 190. 3 ex. 0.78 — 0.84 — 0.85 g.
193. ✠NICOLAVS·REX || = 190. 3 ex. 0.70 — 0.78 — 0.87 g.
194. Fs. = 193. || Som foregående, men stempelforskellig. 1 ex. 0.92 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 133.
195. Fs. = 193. || Som foregående, men stempelforskellig. 1 ex. 0.85 g.
196. Fs. = 193. || Som foregående, men stempelforskellig. 4 ex. Gn. 0.830 g, tungeste ex. 0.88 g.
197. Fs. = 189. || = 196. 3 ex. 0.74 — 0.75 — 0.87 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 134.
198. Fs. = 179. || Som foregående, men stempelforskellig. 3 ex. 0.82 — 0.82 — 0.82 g.
199. Fs. = 179. || Som foregående, men stempelforskellig. 1 ex. 0.81 g.
200. ✠NICOLAVS·REX || Som foregående, men med 1 på hver side i ringmuren. 1 ex. 0.77 g.
201. ✠NICOLAVS·REX || Sidestolper med enkelte linier. 9 ex. Gn. 0.808 g, tungeste ex. 1.02 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 136.
202. Fs. = 42. || = 201. 5 ex. Gn. 0.742 g, tungeste ex. 0.87 g.
203. Fs. = 186. || Som 201, men stempelforskellig. 1 ex. 0.75 g.
204. Fs. = 186. || Som 201—03, men stempelforskellig. 4 ex. Gn. 0.730 g, tungeste ex. 0.79 g.
205. Fs. = 182. || Som foregående, men 1 på hver side i ringmuren. 1 ex. 0.78 g.
206. Fs. = 42. || TOT Uden ringmur. 5 ex. Gn. 0.766 g, (2) tungeste ex. 0.84 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 137.
207. Fs. = 120. || = 206. 1 ex. 0.70 g.
- *208. ··—o—· Brb. v. s. || = 206. 9 ex. Gn. 0.824 g, tungeste ex. 1.05 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 138.
- *209. Fs. = 166. || Kun to porte. 4 ex. Gn. 0.683 g, tungeste ex. 0.75 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 139.
210. †... NIOLA ... på brystet, · i og under fanedugen. || VLF Kun to porte med · i hver. 1 ex. 0.62 g. Navnet her og i det følgende er sandsynligvis forvansket for Vlfric, der nævnes på Roskilde-mønter fra Erik Emune.¹²
211. †NOFTV || = 210. 2 ex. 0.65 — 0.71 g.
212. ... OIII ·· på brystet. || = 210. 2 ex. 0.73 — 0.73 g.
213. †NIOLAS ·· på brystet. || VLRI Kun to porte; ·· over kvisten, · i vinduet. 9 ex. Gn. 0.710 g, tungeste ex. 0.81 g.
214. †NIOTVS || = 213. 3²/₂ ex. 0.62 — 0.63 — 0.70 g.
215. ·O OIII+ ·· på brystet. || = 213. 1 ex. 0.76 g.
216. Fs. = 210. || VLRI Kun to porte mellem to · 7 ex. Gn. 0.687 g, tungeste ex. 0.74 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 142.
217. Fs. = 211. || = 216. 5 ex. Gn. 0.718 g, tungeste ex. 0.75 g. Samme stempler som Tessebølle-fund 143.
218. Fs. = 212. || VLRF 8 ex. Gn. 0.653 g, tungeste ex. 0.76 g.
219. Fs. = 212. || VLRE Kun to porte. 4 ex. Gn. 0.668 g, tungeste ex. 0.74 g.

¹² Hauberg s. 232 antager to navne VLF og VLRI, det sidste er usandsynligt.

Fig. 7. Norske mønter.

- *244. Ubestemmelig figur. 1 ex. 0.25 g.
- *245. Utydelig korsfigur med ring i midten og i vinklerne. 1 ex. 0.24 g.
- *246. Utydelige. $2\frac{1}{2}$ ex. 0.23 — 0.20 (0.20) g.

Den ældste af disse møntsorter er de $12\frac{1}{2}$ Roskildemønter med runer fra Sven Estridsens sidste kongear (ca. 1066—74). Det er åbenbart hengemt arvesølv, som næppe har været almindelig gængse penge i det 12. århundrede. I mellemtiden er mønten her mindst to gange blevet afgørende ændret, først under Harald Hen med få og ensartede, gode møntpræg for alle rigets tre lande, siden under Erik Egode, da en større, men tyndere blanket blev indført for mønterne i Lund og Roskilde, Danmarks to vigtigste møntsteder. Det er rimeligvis disse $12\frac{1}{2}$ mønter, der har ligget for sig i en lærredstut.

Brugen af runer på mønter er en forbigående foreteelse, som kun har sit sidestykke i samtidige norske mønter. Det er besynderligt, at de foreligger dels med kongens navn, dels med navnene på forskellige møntprægere. Om dette forhold skal forklares således, at disse sidste mønter er slået i en slags forpagtning, af møntprægerne eget sølv og for deres regning, er uvist. En af disse mønter er talende: Thord ejer mig (*þorþ a mii*, se nr. 12); denne oversættelse bestyrkes ved samtidige norske møntindskrifter som f. ex. Gunnar ejer dette stempel (*kunar a mot þisa*). Også de norske mønter har dels kongenavn (f. ex. *olafr kunukr*, Olav Kyrre, 1067—93), dels møntprægernavne, for så vidt ikke omskrifterne ligesom på de danske mønter er forvanskede indtil ulæselighed. Iøvrigt er der ingen lighed i præget mellem de danske og de slettere norske mønter; selv om flere af de mange møntprægernavne er fælles, er det utvivlsomt forskellige mænd. Disse møntprægere har at dømme efter engelske forhold været formuende mænd, der kunne drages til ansvar for godheden af deres mønter. Stemplerne er almindeligvis ikke skåret af dem, men af særlige stempelskærere. Disse har for største delen været analfabeter, både med hensyn til runer og latinske bogstaver, og det forlæg, som er blevet givet dem af lærde mænd, har de ofte forvansket fuldstændigt. Ejendommelig er kongetitlen, der skulle være SVEN REX DANORVM, hvor REX er gengivet med de latinske bogstaver RE og runen $\mathfrak{r}$, og hvor folkenavnet oftest er mere eller mindre forvansket (se således nr. 1: *tnaoim*). Om henførelsen til Roskilde henvises til Erslevs afhandling i Aarbøgerne 1875 og Haubergs møntværk.

Medens man almindeligvis har regnet disse mønter for at være af godt sølv, viser den i note 2 anførte stempelprøve, at lødigheden kunne være så ringe som under $\frac{2}{5}$. Vægten skulle efter den nordiske markregning (1

mark = 8 øre = 24 ørtug = 240 penninge) være 0.91 g, men også her er der store afvigelser til begge sider.

Den anden møntsort er de tre Lundemønter fra Kong Niels. Selv om møntfoden dengang var ens i Skåne og Sjælland i modsætning til de lettere jydsk mønter, har de dog været udenlandske på Sjælland og synes kun i ringe omfang at have været gængse her. Denne udmøntning er blevet slået i en længere årrække, men den må ved tiden for pengesummens nedgravning forlængst være afløst af den anden (og sidste) af kong Niels' skånske udmøntninger. Selv om møntomskrifterne langt fra er så gode som på mønterne fra Harald Hen og hans nærmeste efterfølgere, er de dog ikke så ulæselige, som de senere blev, især på Roskildemønterne. Om betydningen af PAX henvises til note 4. Ordet forekommer — som et fromt ønske — allerede på mønter fra Hardeknud—Erik Egode og på engelske mønter fra Edward Bekenderen—Henrik I. Mønten nr. 15 er talende for Ulf me fecit, men om dette skal oversættes ved »Ulf gjorde mig«, er uvist, da den næste udmøntning har omskrifter som »Nicolas me fecit rex«, altså »Kong Niels lod mig gøre«. En lidt ældre norsk mønt har tilsvarende »Ulfcel me fecit«. Det er næppe sandsynligt, at MO her skal stå for monetarius; det er rimeligvis kun fejl for ME.

Den tredje møntsort, pengesummens hovedmasse, er den 9de og sidste af kong Niels' udmøntninger fra Roskilde og viser en stærkt fremskreden ukyndighed hos stempelskærerne i at gengive omskrifterne, som deres forlæg har været.

Det er nævnt af Hauberg¹⁴, at vi netop fra kong Niels' tid har overleveret navnet på den første og eneste kendte øverste møntmester, nemlig den engelske guldsmed Anketil, der virkede 7 år i Danmark, indtil han drog hjem og blev munk i Sankt Albans kloster, hvor han 1129 fuldførte et prægtigt helgenskrin til Sankt Albans ben. Det er imidlertid ikke helt sikkert, at kildedstedet skal forstås således:

»Memoratus autem Anketillus, monachus et aurifaber, quandoque in Daciam venerat, ad Regis Dacorum mandatum et supplicationem, ad quippiam operis eidem faciendum. Ubi per septennium moram continuans, regiis præerat operibus aurifabrilibus, monetæ custos, et summus trapezita. In verbis enim, et operibus, fidelis inventus est, et acceptus.«¹⁵

¹⁴ Anførte værk s. 58. Hauberg bygger her på Henry Petersens afhandling: St. Albans Relikvier i Odense. Aarbøger f. n. O. 1886 s. 369—402. Det er Henry Petersen, der først giver det her anførte kildededs »monetae custos et summus trapezita« med »øverste møntmester«.

¹⁵ Gesta Abbatum monasterii sancti Albani, ed. H. Th. Riley (London 1867) pag. 84—85. Denne del af krøniken går fra klostrets grundlæggelse af Kong Offa 783 til året 1255. Den er

Monetæ custos betegner ikke netop møntmester, men efter datidens engelske forhold nærmest tilsynshavende og regnskabsfører ved mønten¹⁶. Summus trapezita betegner ham egentlig som øverste vekselerer, idet vekselsbød gennem hele middelalderen var nøje forbunden med møntværket¹⁷. Den engelske forfatter tænker sig øjensynlig det danske møntvæsen mere centraliseret, end det i virkeligheden var. Det naturlige udtryk for »øverste møntmester« ville dog være »summus monetarius«. Anketils betydning for det danske møntvæsen har sikkert været ret begrænset, og nogen virkelig forbedring for møntvæsenet har han ikke kunnet gennemføre. Iøvrigt var han vendt tilbage til St. Albans kloster allerede 1123. Det siges ikke, til hvilket møntsted han har været knyttet. Lund var vel det vigtigste; men disse engelske munke søgte almindeligvis til Odense, og herfra foreligger ingen kendte mønter fra kong Niels' tid.

Den fjerde og sidste møntsort omfatter de 35 2/2 norske mønter. Det er påfaldende, da norske mønter kun sjældent er forekommet i danske fund. Forekomsten af disse mønter er vigtig just i dette fund, da man derved vinder et fastere holdepunkt for deres datering. Nogle vigtige fund er senere fremdraget i Lapmarken med mønter som ovennævnte nr. 228, 231, 232, 235 og 239¹⁸.

Alt tyder på, at skatten fra Græse er skjult i de urolige år i slutningen af Niels' kongetid. Her meddeles en kort oversigt over begivenhederne, således som de sandsynligvis er fulgt efter hinanden:

1131 jan. 7 Knud Lavard myrdes af Magnus Nielsson.

Skjalm Hvides sønner søger forgæves kongens tilladelse til at begrave ham i Roskilde og begraver ham da i Ringsted.

skrevet af klosterbroderen Mattheus Parisiensis, der døde 1259. Når denne iøvrigt højt fortjente krønikeskriver vil bestyrke troværdigheden af sin ret usandsynlige fortælling om tyveriet fra Odense af Sankt Albans helgenlevninger ved også at henvise til danske krøniker («secundum Danorum libros historiales, quos »Chronica« dicimus») bliver beretningen for os snarere afkræftet derved. Og usikkerheden må også gælde den hundred år gamle tradition i det engelske kloster om Anketils virksomhed ved møntvæsenet i Danmark.

¹⁶ »Custodes monetæ«, »a post of which we have no accurate knowledge« udtaler L. A. Lawrence i Numismatic Chronicle 1916 pag. 364. — Forskellig herfra var custos cuneorum, keeper of the dies, senere clerk of the irons.

¹⁷ Græsk *τροπαιζήτης*. DuCange har ganske vist oversættelsen monetarius, men hans citater herfor er ikke meget overbevisende.

¹⁸ Inga Serning: Lapska offerplatsfynd från jernålder och medeltid i de svenska lappmarkerna (Uppsala 1956), hvor Nils Ludvig Rasmusson bl. a. (s. 205—213) har behandlet »mynten efter ca. 1100«. Som rimeligt er, må de fleste af disse mønter henføres til Norge. Men i sin udmærkede kommentar til disse fund, fremkaster N. L. R. (s. 206) den tanke, at en del af disse mønter, der hovedsagelig ellers kun kendes fra danske fund (Ålborg, Øster Uttrup) muligvis kunne være jydsk og således udfyldte et påfaldende tomrum i tiden før ca. 1150. Det er desværre ikke muligt på nærværende tidspunkt at efterprøve denne interessante hypothese.

- Landsting ved Ringsted, hvor Knud Lavards brødre Harald og Erik påkærer drabet og kong Niels nødes til at landsforvise sin søn. Niels til Jylland, Magnus til Götland. Niels kalder Magnus hjem. Erik udbyder leding på Sjælland. Til Jylland, nederlag ved Jellinge. Erik tilbage til Sjælland, tager kongenavn. Erik til Slesvig i håb om hjælp fra kejser Lothar. Kejseren modtager 4000 mark sølv af kong Niels og lenshylding af Magnus. Erik søger undsætning af grev Adolph af Holsten, men denne besejres ved Ejderen af Magnus. Erik udstår et halvt års belejring i Slesvig og undslipper til Sjælland.
- 1132 forår Kong Magnus af Norge bejler til Knud Lavards datter Kirsten. Erik ægter dronning Malmfred, Sigurd Jorsalfarers enke. Erik besejrer Magnus i søslag ved Sejro. Christiern, jydsk høvding på Eriks side, besejres af kong Niels ved Rønbjerg. Erik til Jylland, dræber
- Oct. 20 biskop Eskil i Viborg, besejres ved Onsild af kong Niels. Harald svigter Erik, der belejrer og ødelægger Haraldsborg.
- 1133 forår Kong Niels med 100 skibe til Sjælland, besejrer Erik ved Værebros. Roskilde hærges (Haralds hævn på tyskerne i staden). Erik flygter til Skåne og videre til Norge til kong Magnus, der holder ham fangen. Erik undslipper på et skib til Låland, hænger Ubbe, kong Niels' jarl og svingersøn.
- Kort før jul Erik til Skåne, medens kong Niels er på Sjælland.
- 1134 Erik befæster Lund. Kong Niels udbyder leding fra Jylland og Sjælland.
- 1134 juni 4 slaget ved Fodevig: Magnus Nielssøn, Henrik Skadelår, Magnus Haraldssøn, bisperne Peder af Roskilde, Thore af Ribe, Ketel af Vestervig, Ulfkel af Århus, (Adelbjørn af Slesvig) og Henrik af Vesterås falder. Niels til Jylland, giver Harald kongenavn.
- Juni 25 kong Niels dræbes af bymændene i Slesvig. Erik til Slesvig, indsætter nye bisper.
- Jul Erik i Skåne.
- 1135 jan. Erik dræber Harald og hans sønner i Skibet (Haraldskær).

Det er nærliggende at sætte nedgravningen af skatten i forbindelse med Eriks nederlag ved Værebros i foråret 1133. Afstanden fra Værebros til Ryegård ved Græse å er i fugleflugt kun 10 km. Men det er i så fald mærkeligt, at der ikke i denne pengesum foreligger mønter fra kong Erik, der antagelig lige fra han 1131 tog kongenavn lod slå mønt i Roskilde og indtil Værebroslaget var herre på Sjælland.

Foruden Græse-fundet foreligger fra Sjælland og fra kong Niels' og Erik Emunes tid en lille gruppe fund: Glim kirkegård, Sømme herred 1791, Haraldsborg ved Roskilde 1853, Allerslev, Voldborg herred 1867 og Tessebølle, Bjeverskov herred 1878. Af disse er det sidstnævnte mest overensstemmende med Græsefundet.

TESSEBØLLE-FUNDET

Fundet blev gjort i foråret 1878 af parcellist Hans Hansen, da han gravede en grøft på sin mark i Tessebølle, Herfølge sogn¹⁹. Mønterne og skår af lerpotten, hvori de lå, indsendtes nogle dage efter, den 11. april 1878, af by- og birkekontoret i Køge. I svarskrivelse af 26. samme måned meddelte Herbst, at antallet af de stærkt oxyderede og sammenirrede, nu rensede mønter udgjorde omtrent 365 mer eller mindre fuldstændige og 28 halve mønter, som vejer tilsammen $18\frac{1}{2}$ lod sølvvægt. Den 14. juni samme år indsendtes på samme måde flere senere på findestedet fundne mønter, der i Herbsts svarskrivelse af 21. juni opgjordes til 155 mer eller mindre fuldstændige og 23 halve (overhuggede) mønter af samlet vægt 8 lod. Hele skatten har altså udgjort 535 hele og 55 halve mønter til en samlet vægt

Fig. 8. Lerkar. $\frac{1}{2}$.

af $26\frac{1}{2}$ lod eller 390 g. Mønternes gennemsnitsvægt er herefter 0,706 g. I fundprotokollen (415 og 421) har Herbst dog kun regnet med 36 halve (overklippede) mønter af det samme samlede antal på 590 eksemplarer. —

¹⁹ Oversigt over fundet: Skovmand i Årb. 1942 s. 160. Det nøjagtige sted for fundet kan ikke oplyses, men lærer H. Nielsen, Tessebølle har på forespørgsel velvilligt oplyst, at det pågældende matrikelnummer er 9 b. — Mønterne er gennemgående ikke så vel bevarede; ved de lettere beskadigede er vægtangivelserne sat i parentes.

Potteskårene beskrives således i Nationalmuseets protokol (D 1366): »Skaar af Underdeelen af et Leerkar af guulagtig Farve. Bunden holder 3'' i Diameter og om Siderne har der været horizontale Striber.« (Fig. 8).

I Møntsamlingens skuffer indlagdes eksemplarer af hver art, der ikke forud forefandtes; men alle doubletter blev udskudt og i de følgende tider anvendt til bortbytning. Mønter fra dette og de to i det følgende omhandlede fund foreligger derfor i mange private møntsamlinger. Overkontrollør Oluf Larsen (statsguardein Johs. Siggaard) har velvilligt foretaget prøver af 18 defecte mønter fra Tesebøllefundet. Holdigheden var meget uensartet, fra 233 til 778 ‰. Resultaterne er tilføjet ved de pågældende numre. Alle prøverne indeholdt guld, fra 0.9 til 3.6 ‰; det har dog næppe kunnet bøde på mønternes underlødighed, da det sikkert ikke kunne lønne møjen at udskille guldet — om man overhovedet har formået at gøre det.

NIELS

Lund

Hbg. 1.

1. $\text{N} \text{I} \text{C} \text{I} \text{L} \text{I}$ Hoftebilled, h. s., med sværd og falk. || $+\text{IL} \text{ N} \text{I} \cdot \text{D} \text{H} \text{L} \text{I} \text{O} \text{H} \text{I}$ Borg. 1 ex. 20 mm. 0.77 g.
2. Som 1. || $+\text{I} \text{ } \text{D} \text{E} \text{P} \text{A} \times$ $\frac{1}{2}$ ex. (0.36 g). Se bemærkning ved Græse-fund 13.
3. H Som 1, men ring foran kongens hage. || $\text{V} \text{F} \text{M} \text{O}$ $\frac{1}{2}$ ex. (lidt defect: 0.24 g). Smlgn. Græse-fund 15.

Roskilde

Hbg. 5 a.

- *4. $+\text{NICOLAVS} \cdot \text{REX}$ Modvendt brb. med sværd og rigsæble. || $+\text{ANDRES} \cdot \text{I} \text{R} \text{O} \text{S} \text{K} \text{E} \text{L}$ Krykkekors over kløverbladsdug. 1 ex. 0.65 g.

Hbg. 6.

- *5. $+\text{NICOLAVS} \text{REX}$ Modv. brb. med sværd og liljescepter. || $+\text{CARL} \text{M} \text{I} \text{N}$ Krykkekors i bueramme. 1 ex. 0.71 g. Min er sikkert forkortet for *minter* (monetarius).
6. Fs. = 5. || $-\omega$ $-\frac{1}{2}$ ex. (0.36 g.)
7. $+\text{NICOLAVS} \text{REX}$ || $+\text{CARL} \text{M} \text{I} \text{N}$ I over 4. korsarm. 1 ex. 0.64 g.
8. Fs. = 7. || Som 7, men den utydelige omskrift ender med $\cdot$ 1 ex. 0.53 g.

Foruden de anførte $3\frac{1}{2}$ ex. af 5—8 var der yderligere $3\frac{1}{2}$ ex. i fundet.

9. $+\text{NICOLAV} \cdot$ $\cdot$ over v. skulder. || $+\text{CARL} \text{M} \text{I} \text{N}$ I over 4. korsarm. 2 ex. 0.74 — 0.90 g.
10. Fs. = 9. || $-\text{I} \cdot$ I over 4. korsarm. 1 ex. 0.75 g.

Foruden de anførte 3 ex. af 9—10 var der yderligere 1 ex. i fundet.

Hbg. 7.

- *11. $+\text{CN} \text{I} \text{A} \times$ Brb. h. s., med korscepter, derved $\cdot$ || $+\text{ALG} \text{A} \text{R} \text{I} \text{O} \text{S} \text{K}$ Som forrige type. 2 ex. (0.57 g defect) — 0.83 g.

Desuden 4 ex.

Fig. 9. Roskilde-mønter fra kong Niels.

12. **NI** — ∴ ved sceptret. || Ulæselig. 1 ex. 0.68 g.

13. — **Æ** ∴ ved sceptret. 1 ex. 0.85 g.

14. Fs. ulæselig. ∴ ved sceptret. 1 ex. 0.61 g.

Desuden 2 ex. af 13—14.

15. — **OIL** — ∴ ved sceptret. || — **FMIN** 1 ex. (0.53 g defect).

16. Fs. ulæselig. ∴ ved sceptret. 1 ex. 0.92 g.

17. ∴ ved sceptret. 1 ex. 0.72 g.

Desuden 1 ex. af 15—17.

18. **+NICOLAVSREX** ∴ ved sceptret • bag nakken. || Ulæselig. 1 ex. 0.74 g.

19. **+NICOL** ∴ ved sceptret. || Ulæselig. 2 ex. 0.65 — 0.90 g.

Desuden 1 ex.

20. **+EIL LA** ∴ ved sceptret. Omskriften begynder forneden. || **I** over 4. korsarm, • i 3. vinkel. 1 ex. (0.69 g).

Desuden 6 ex.

21. **+NICOLÆ** ∴ ved sceptret, • bag nakken, på brystet. || **+CARLON** **I** over 4. korsarm, • i 2. vinkel. 3 ex. (0.67 — 0.67 — 0.75 g).

Desuden 11 ex.

22. — **COIL** ∴ ved sceptret, • bag nakken, ∴ på brystet. || **+CARLI** • i hver vinkel. 2 ex. (0.54 — 0.66 g).

Desuden 9 ex.

23. **+NICOLAVSREX** ∴ ved sceptret, • bag nakken, ∴ og på brystet. || **+ANDRI** 1½ ex. (0.34 g) 0.83 g.

Desuden 4 ex.

24. **L** • udenfor sceptret. || Ulæselig. 2 ex. (0.44 — 0.58 g).

25. **N** udenfor sceptret. || Ulæselig. 1 ex. (0.62 g).

26. + $\square \circ \text{L} \cdot \text{H}$ udenfor sceptret. || + $\square \text{N}$ $\text{D} \cdot$ 1 ex. (0.65 g).
 27. = 26. || + $\square \text{H} \text{H}$ 1 ex. (0.58 g).

Desuden 1 ex. af 26—27.

28. + $\text{L} \text{A} \text{I} \text{N}$ * indenfor sceptret. || + $\text{L} \text{C} \text{N} \text{VI}$ • i 2. og 4. vinkel. 2 ex. 0.60 (0.59 g).
 29. = 28 (men ulæselig). || • i, hver vinkel. 1 ex. (0.38 g).

Desuden 2 ex. af 28—29.

30. + $\text{N} \text{I}$ $\text{L} \text{A} \cdot \text{O}$ udenfor sceptret. || Ulæselig. i over to korsarme. 1 ex. (0.50 g) og 1 fragment (0.12 g).
 31. + $\text{N} \text{I} \text{L} \text{O} \text{L} \cdot$ • foran kronen. || Ulæselig. 1 ex. (0.55 g).
 32. = 31 (forskelligt bs.-stempel). 1 ex. 0.76 g.

Desuden 4 ex. af 31—32.

33. Fs. ulæselig. || + $\text{F} \text{I}$ 1 ex. 0.77 g.
 34. Fs. ulæselig. || — AR $\cdot$ i over 4. korsarm. 1 ex. 0.70 g.
 35. Fs. ulæselig. || + AL — 1 ex. (0.60 g).

Desuden 15 ex. af 33—35.

36. Fs. ulæselig. || + $\text{L} \text{N} \text{L} \times$ 1 ex. (0.60 g).

Desuden 8 halve ex. af 11—36.

Hbg. 8.

Kronet brb. t. v. med korsstav. Ottestrålet stjerne t. v. || Som forrige type.

- *37. + $\cdot \text{A}$ $\text{OLA REX} \cdot$ || Ulæselig. 1 ex. (0.77 g).

Desuden $\frac{1}{2}$ ex.

38. + NICO REX || + $\cdot \text{L} \cdot \text{O} \cdot \text{T} \cdot \text{I}$ $\cdot$ 1 ex. (0.61 g).
 39. + $\text{O} \cdot \text{REX}$ || Ulæselig. 1 ex. (0.64 g).

Desuden 1 ex.

40. + NI $\times \cdot$ || Ulæselig. 1 ex. (0.44 g).
 41. + NICOL — || — $\text{I} \cdot \text{H} \cdot \text{I} \cdot \text{I}$ — $\frac{1}{2}$ ex. (0.37 g).
 42. — VOR — || Ulæselig. $\frac{1}{2}$ ex. (0.27 g).

Brb. h. s., med rund hjelm og fane. || Borg.

Hbg. 9.

43. Samme stempler som Græse-fund 16 (AENDS). 3 ex.
 44. Samme stempler som Græse-fund 22. 1 ex. 599 $\frac{0}{100}$.
 45. Fs. samme stempel som Græse-fund 25. || $\text{H} \cdot \text{DF}$ 1 ex. 0.73 g.
 46. Samme stempler som Græse-fund 28. 1 ex.
 47. Fs. samme stempel som Græse-fund 16. || Samme stempel som Græse-fund 28. 1 ex. 0.52 g.
 48. Samme stempler som Græse-fund 31.
 49. Fs. samme stempel som Græse-fund 63. || Samme stempel som Græse-fund 31.
 50. Fs. samme stempel som Græse-fund 91. || Samme stempel som Græse-fund 33.
 51. Samme stempler som Græse-fund 35.
 52. Samme stempler som Græse-fund 36.
 53. Samme stempler som Græse-fund 40.
 54. Fs. samme stempel som Græse-fund 30. || Samme stempel som Græse-fund 38. 0.67 g.

- 54a. Samme stempler som Græse-fund 43. 2 ex.
 55. Samme stempler som Græse-fund 46.
 56. Samme stempler som Græse-fund 47.
 57. Samme stempler som Græse-fund 48.
 58. Samme stempler som Græse-fund 50.
 59. Fs. ulæselig omskrift. || Samme stempel som Græse-fund 50.
 60. Samme stempler som Græse-fund 51.
 61. Samme stempler som Græse-fund 53.
 62. Samme stempler som Græse-fund 57.
 63. Samme stempler som Græse-fund 58. 233 $\frac{0}{100}$.
 64. Samme stempler som Græse-fund 59.
 65. Samme stempler som Græse-fund 62.
 66. Samme stempler som Græse-fund 64.
 67. Samme stempler som Græse-fund 66.
 68. Samme stempler som Græse-fund 70.
 69. Samme stempler som Græse-fund 72.
 70. Samme stempler som Græse-fund 73.
 71. Samme stempler som Græse-fund 74. 690 $\frac{0}{100}$.
 72. Samme stempler som Græse-fund 83. (ESMAN). 754 $\frac{0}{100}$.
 73. Samme stempler som Græse-fund 87.
 74. Samme stempler som Græse-fund 90.
 75. Fs. samme stempel som Græse-fund 102. || Samme stempel som Græse-fund 85.
 76. Samme stempler som Græse-fund 91. 1 ex. 0.60 g.
 77. Samme stempler som Græse-fund 92. 1 ex. 0.62 g.
 78. Samme stempler som Græse-fund 93.
 79. Samme stempler som Græse-fund 96. 775 $\frac{0}{100}$.
 80. ... NIO || =OM
 81. - .. OL || = 80.
 82. Samme stempler som Græse-fund 101. 1 ex. 0.68 g. 709 $\frac{0}{100}$.
 83. Samme stempler som Græse-fund 102.
 84. NI || =OM
 85. Samme stempler som Græse-fund 103.
 86. Samme stempler som Græse-fund 105.
 87. Samme stempler som Græse-fund 109.
 88. Samme stempler som Græse-fund 110.
 89. Samme stempler som Græse-fund 111.
 90. Samme stempler som Græse-fund 114. 778 $\frac{0}{100}$.
 91. Fs. samme stempel som Græse-fund 113. || Samme stempel som Græse-fund 114.
 92. +NICOLAVS·REX· || Samme stempel som Græse-fund 114.
 93. Fs. samme stempel som Græse-fund 114. || EOTM
 94. +NICOLAVS·REX || EOTM
 95. ·NICOLAVS·REX· || EOTM
 96. NICOLAVS·REX· || EOTM 711 $\frac{0}{100}$.
 97. Fs. samme stempel som Græse-fund 106. || ESTM
 98. Samme stempler som Græse-fund 115.
 99. Samme stempler som Græse-fund 117. 619 $\frac{0}{100}$.
 100. Samme stempler som Græse-fund 124.
 101. Samme stempler som Græse-fund 127.
 102. Samme stempler som Græse-fund 130.

103. Samme stempler som Græse-fund 131.
104. Samme stempler som Græse-fund 132.
105. Samme stempler som Græse-fund 133.
106. Fs. samme stempel som Græse-fund 131. || Samme stempel som Græse-fund 133.
107. Samme stempler som Græse-fund 136. 721 og 774 $\frac{0}{100}$.
108. Samme stempler som Græse-fund 139.
109. Samme stempler som Græse-fund 142.
110. Samme stempler som Græse-fund 143.
111. Samme stempler som Græse-fund 145. 434 $\frac{0}{100}$.
112. Samme stempler som Græse-fund 153. (LOFN).
113. Samme stempler som Græse-fund 155.
114. Samme stempler som Græse-fund 164.
115. Samme stempler som Græse-fund 165. 543 $\frac{0}{100}$.
116. Samme stempler som Græse-fund 168.
117. **** Brb. v. s. || Samme stempel som Græse-fund 167.
118. +B+X O || OLN • i stedet for kvistvindue.
119. Fs. samme stempel som Græse-fund 169. (LOTH). || Samme stempel som Græse-fund 170.
120. Samme stempler som Græse-fund 171.
121. Fs. samme stempel som Græse-fund 171. || LOHT Ringmuren (med port) fremtrædende.
122. Fs. samme stempel som Græse-fund 82. || = 121. 580 $\frac{0}{100}$.
123. Samme stempler som Græse-fund 172.
124. Samme stempler som Græse-fund 173.
125. Samme stempler som Græse-fund 174. (MARTIN). 581 $\frac{0}{100}$.
126. Samme stempler som Græse-fund 177. (OIO)
127. Samme stempler som Græse-fund 179. (TOTI). 597 $\frac{0}{100}$.
128. Samme stempler som Græse-fund 181.
129. Samme stempler som Græse-fund 182.
130. Samme stempler som Græse-fund 185.
131. Samme stempler som Græse-fund 186. 560 $\frac{0}{100}$.
132. Samme stempler som Græse-fund 189.
133. Samme stempler som Græse-fund 194.
134. Samme stempler som Græse-fund 197.
135. +N|COLAVO-REX || Samme stempel som Græse-fund 200.
136. Samme stempler som Græse-fund 201.
137. Samme stempler som Græse-fund 206.
138. Samme stempler som Græse-fund 208. 776 $\frac{0}{100}$.
139. Samme stempler som Græse-fund 209.
140. +N . || VLF • i stedet for kvistvindue. Kun 2 porte. Uden ringmur.
141. Fs. = 140. || 17A Iøvrigt som 140.
142. Samme stempler som Græse-fund 216.
143. Samme stempler som Græse-fund 217.
144. +N|OL ... på brystet. || Samme stempel som Græse-fund 222.

Dertil kommer 17 halve, ikke nærmere bestemte af denne type.

ERIK EMUNE

Roskilde

Hbg. 4.

145. Modvendt kronet brb. (deler omskriften) **ERICREX** || Glat kors over leddelt kors. **+MARTIN** 2 ex.

146. Som forrige, men **+PAPENING** 1 ex.

Hbg. 5.

147. Brb. som før, men indenfor ring og omskrift. **ERICVOREX** || **+PAPENING** 2 ex.

Ingen af disse 5 ex. er indlagte i Samlingen, der var vel forsynet fra Haraldsborg-fundet.

Så vidt det kan bestemmes af fundprotokollen (og af de i Samlingen indlagte eksemplarer), har fundet bestået af

Niels.	Lund.	Hbg. 1		1 $\frac{2}{2}$	1 $\frac{2}{2}$
—	Roskilde.	Hbg. 5 a		1	
—	—	—	6	10 $\frac{2}{2}$	
—	—	—	7	94 $\frac{9}{2}$	
—	—	—	8	5 $\frac{3}{2}$	
—	—	—	9	438 $\frac{20}{2}$	548 $\frac{34}{2}$
Erik Emune.	Roskilde.	Hbg. 4		3	
—	—	—	5	2	5
				Ialt. . .	554 $\frac{36}{2}$

Pengesummen i Tessebøllefundet er nok så ensartet som Græsefundet, men også her er et par »udenlandske« Lundemønter kommet med. Penge-summens hovedmasse er af kong Niels' sidste udmøntning, men her foreligger tillige fem mønter af kong Eriks første udmøntning (Haubergs type 4. og 5 er jo i virkeligheden nærmest kun to varianter af samme type).

ALLERSLEV-FUNDET

I juli 1867 var fæstegårdmand Peder Olsens tjenestekarl Anders Sørensen i arbejde med at bryde sten i en kæmpehøj, kaldet »Flægedyssen«, beliggende på nævnte fæstegårdmands lod i Allerslev, tæt ved Ledreborg²⁰.

²⁰ Oversigt over fundet: Skovmand i Årb. 1942 s. 160. Navnet »Flægedyssen« er siden gået fuldstændig i glemme, og det nøjagtige sted for den 1867 sløjfede høj har ikke kunnet på-

Herunder stødte han på en lerpotte, som gik i skår under optagelsen, og som indeholdt et stort antal mønter. De indsendtes den 17. juli af lensgreve C. E. M. Holstein. Mønterne udgjorde i følge Herbsts opgørelse i fundprotokollen (284) 502 hele og 22 halve (overklippede) mønter, der tilsammen vejede $25\frac{3}{8}$ lod = 373,16 g, altså i gennemsnit 0,73 g. De to ældste mønter i skatten — fra Sven Estridsen, Lund, og Knud den Hellige, Roskilde, var begge forsynede med en pånitted, flad øsken, hvori en sølvtrådsring. Skårene beskrives således i Nationalmuseets protokol (D 288): »Brudstykker af et

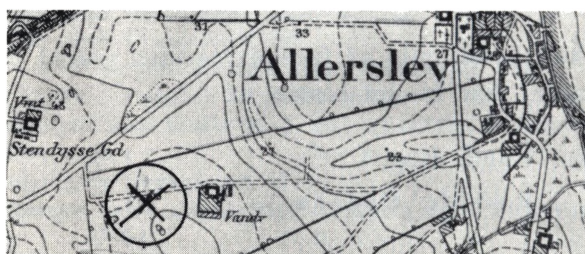

Fig. 10. Findestedet »Flægedysse».

$3\frac{1}{4}$ '' høit Leerkar med fordybede Stregeprydelser og et dertil hørende i fire Stykker brudt Laag, der er henved 3'' i Diameter og ligeledes prydet med Streger. Laaget har paa Midten havt en opstaaende Knap, der er afbrudt og mangler.«

At pengesummen er blevet skjult i en stenalderdysse er påfaldende, men ikke enestående. 1882 fandtes således 29 romerske solidi og en sølvblandet guldbarre i en stenalderdysse ved Saltholmsgård, Bornholm. 1909 fandtes i en stenkestegrav i Råppe i Småland en pengesum på 385 svenske mønter fra 1200-tallet. 1778 fandtes en pengesum på 1287 danske og 27 nordtyske penninge, nedlagt ca. 1300 i en bronzealderhøj ved Hvidøre. Og flere lignende eksempler kan nævnes. Knut Kjellmark påpeger i nedenfor anførte afhandling, at det er troligt, at »(ägaren till Råppe-skatten) utvalt gömstället med tanke på att den skygga respekt, som i folkföreställningen omgav den hedniska gravplatsen, skulle bidraga till att hålla ovälkomna skattsökare på avstånd.« Og lignende mening udtaler Niels Breitenstein i nedenfor anførte afhandling. Det er naturligvis muligt, men ellers synes respekten for

vises, før godsforvalter C. V. Christensen, Ledreborg godskontor, på forespørgsel i maj 1956 velvilligt fik oplyst, at kæmpehøjen har ligget umiddelbart ved et fodermesterhus på gårdejer Axel Pedersens jord, matrikelnummer 6 A, Allerslev by og sogn. Ved besøg på findestedet 24. maj 1956 stod eller lå endnu en halv snes af dyssens store sten på sin oprindelige plads.

Fig. 11. Findestedet »Flægedyssen«.

forfædrenes grave ikke i middelalderen (så lidt som før og senere) at have hindret skattegravere i deres ødelæggende virksomhed. De middelalderlige lovbestemmelser om danefæ fremhæver netop skattefund i høje, og beretninger f. ex. hos Saxo og i senere folkesagn går i samme retning^{20a}.

SVEN ESTRIDSEN

Lund

Hbg. 6.

- *1. O|T O Christus i højsæde med velsignende højre hånd og bibel. || + O|I|E|I:|L V|I|N O: Stort tveliniet kors. Som den afbildede i R&D. T. XIII nr. CVII.²¹ Øsken med ring pånittet forneden på fs. Afgivet til Nationalmuseet II Afd. (D. 289).

^{20a} Knut Kjellmark och Bengt Thordeman: Hällkistan och myntskatten från Råppe i Öjaby socken, Småland. Fornvännen 1939 s. 81. Niels Breitenstein: De romerske Møntfund fra Bornholm. Nordisk numismatisk Årsskrift 1944 s. 58 med flere henvisninger her i note 53. Georg Galster: Møntfundet fra Hvidøre. Meddelelser fra Historisk-topografisk Selskab for Gjentofte Kommune 4. Bind (1940) s. 135—151.

²¹ Dette exemplar var dengang i justitsråd H. H. Frosts samling. Auktionskatalog (Kbh. 1826—27) 128. Nu i møntsamlingen. 1,10 g. Det er sandsynligvis et understukket exemplar fra Selsø-fundet 1822, se Ramus' efterskrift til sin fundberetning i Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter 20. Bind (Kbh. 1824) s. 203.

Fig. 12. Mønter fra Sven Estridsen og Knud den Hellige.

KNUD DEN HELLIGE

Roskilde

Hbg. 7.

- *2. $\text{+CHVT}\cdot\text{RE}$ Kronet brb. t. h. med sværd. $\parallel$ $\text{+ARKIL}\cdot\text{IROSCI}\cdot$ Midtkors. Som R&D. s. 101 nr. 6 (Beskr. s. 61 nr. 29 tab. XI): 0.79 g. Øsken med ring som før pånittet forneden på fs. i V og i det andet R på bs. Afgivet til Nationalmuseet II Afd. (D. 289).

ERIK EGODE

Lund

Hbg. 3.

3. $\text{E} \mid \mid \text{R}$ Kronet brb. med rigsæble (eller kors scepter) og sværd. $\parallel$ $\text{A} \mid \text{E} \mid \text{L}$ Guds lam med korsstav og bog t. h., i bogen oo/o. 2 ex. 0.77 — 0.90 g. Slet udpræget.²²
4. Lignende, men af spor af omskriften (...) på bs. har her vistnok stået BIORN, det eneste kendte navn på mønter af denne type. I bogen står dels intet, dels I/I. 2 varierende ex. 0.82 — 0.87 g.

Roskilde

Hbg. 5.

5. $\text{ERIC} \mid \text{REX}$ Kronet brb. med sværd i h. hånd. $\parallel$ $\text{+ANVT}\cdot\text{IRO}$ Tvelinjet kors med lille kors på midten. $9\frac{1}{2}$ ex., $1\frac{1}{2}$ indlagt: 1.05 g, (0.36 — 0.48 g).
6. Lignende, men forskelligheder i krone og draperi. På bs. * i st. f. : $6\frac{1}{2}$ ex., 2 indlagt: 0.92 — 0.97 g.
7. Lignende. 6 ex., 2 indlagt: 0.78 — 0.80 g.
8. Lignende, men bs. uden det lille kors. 2 ex. 0.54 — 0.65 g.
9. Som 5. $\parallel$ +ER N 2 ex. 0.66 — 0.69 g.
10. Lignende. $\parallel$ $\text{+FODI} \text{ } \Lambda \text{O}$ 2 ex. 0.70 — 0.75 g.
11. $\text{E} \mid \text{R} \mid \text{C} \mid \text{REX} \parallel$ $\text{+HAGRIM}\cdot\mid$ 1 ex. 0.77 g. H er noget utydeligt. Hauberg gengiver urigtigt navnet som ARGRIM.
12. $\text{ERIC} \mid \text{REX} \parallel$ $\text{+VAVI}\cdot\text{IRO}$ 2 ex., 1 indlagt: 0.91 g.
13. Samme stempel. $\parallel$ $\text{+VAVI}\cdot\text{IRO}$ 2 ex., 1 indlagt: 0.88 g.
14. $\text{RE} \mid \text{X} \mid \text{ERIC} \parallel$ $\text{+VAVI}\cdot\text{IRO}$ 2 ex., 1 indlagt: 0.98 g.
15. $\text{R} \mid \text{C} \parallel$ $\text{+O} \text{ } \Lambda \text{I}\cdot\text{IER}$ 7 ex., 2 indlagt: 0.79 — 0.92 g.

²² Mønter af denne type fremkom første gang i stort antal i et fund fra den gamle apoteker-gård i Lund 1859. Axel Ernst: Om møntfundet fra Lunds Domkirke 1835. Nordisk numismatisk Årsskrift 1946 s. 156.

Fig. 13. Roskilde-mønter fra kong Niels.

16. Ulæselig. Sværdet på h. skulder. || +∞VΛVI· 3 ex., 1 indlagt: 0.53 g.
 17. Lignende. 1 ex. 0.80 g.
 18. Lignende.
 19. Ulæselig. Sværdet i v. h. over h. skulder. || Ulæselig. 1 ex. 0.60 g.
 20. Ulæselig. Sværdet i h. h. over v. skulder. || Ulæselig. 2 ex. 0.65 — 0.65 g.
 21. Ulæselig. Sværdet skuldret over v. skulder. || Ulæselig. 9 ex., 3 indlagt: 0.68 — 0.70 — 0.83 g.

Af denne type (Hbg. 5), nr. 5—21 var der ialt i fundet 118 hele og 8 halve (overklippede); men heraf var 62 $\frac{5}{2}$ så slet udprægede, at de henlagdes til omsmeltning.

NIELS

Roskilde

Hbg. 3.

22. x-ᚳᚱᚹᚹᚱᚱᚱᚱ Brb., modvendt, med krone som en spids hue: || AN|AR|EA|∞ Tveliniet kors over enkelt kors, hvis arme ender i Λ; de tveliniede korsarme ender i ∞, der deler omskriften. 4 ex., hvoraf 1 indlagt: 0.91 g.
 23. Samme stempel. || ∞|Λ-ᚳᚱᚱᚱᚱ 12 ex. af 3 varianter, hvoraf 1 ex. af hver indlagdes: nr. 23—25. 0.90 g.
 24. Samme stempel. || ᚳᚱᚱᚱᚱᚱᚱ 1 ex. 0.87 g.
 *25. x-ᚳᚱᚹᚹᚱᚱᚱᚱ Stempel kun lidt afvigende fra foregående, bl. a. ved enkelte skulderlinier. || ᚳᚱᚱᚱᚱᚱᚱ 1 ex. 0.85 g.
 26. Lignende. Kronen afvigende. || |ᚱᚱ|ᚳᚱᚱᚱᚱ 2 ex. 0.62 — 0.76 g.
 27. x-ᚳᚱᚹᚹᚱᚱᚱᚱ || ᚳᚱᚱᚱᚱᚱᚱ 7 ex., hvoraf 2 indlagt: 0.70 — 0.75 g.
 28. x-ᚳᚱᚹᚹᚱᚱᚱᚱ || Som forrige. 13 ex., hvoraf 2 indlagt: 0.78 — 0.87 g.
 29. x-ᚳᚱᚹᚹᚱᚱᚱᚱ || Som forrige. Buet linie i feltet over hver skulder. 11 ex., hvoraf 4 indlagt: 0.76 — 0.83 — 0.84 — 0.85 g.
 30. Lignende, men på brystet • 10 ex., hvoraf 1 indlagt: 0.70 g.
 31. Lignende, men på brystet o. 3 ex., hvoraf 2 indlagte: 0.59 — 0.60 g.
 32. +Tᚱᚱᚱᚱᚱᚱ på brystet || |Λᚳ| |Λ 5 ex., hvoraf 1 indlagt: 0.70 g.

33. $\times 1\Lambda \quad 10\text{C}1\text{H} \parallel +\text{CARLAROI}$ Som forrige, men uden $\cup$ og deling af omskriften. 10 ex., 7 indlagte: 0.43 — 0.61 — 0.63 — 0.66 — 0.68 — 0.70 — 0.73 g.
- *34. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ Perlekæde på brystet. $\parallel \text{IM} \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А}$ 1 ex. 0.80 g.
35. Samme stempel. $\parallel$ samme stempel som 36. 1 ex. 0.79 g.
36. $\text{H} \text{Э} \text{Э} \quad \text{Э} \text{О} \text{И} \text{И}$ o over h. skulder. $\parallel \text{HIMIA} \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А}$ Hbg. har øjensynlig læst dette navn (34—36) som SVVAAIIMIN. Havegrim, antagelig = Hagrid (se ovfr. nr. 11). 1 ex. 0.77 g.
37. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\parallel \text{A} \text{I} \text{Э} \text{I} \text{Э} \text{O} \cup$ som deler omskriften. 2 ex., 1 indlagt: 0.78 g.
38. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\parallel$ Som forrige. $1\frac{3}{2}$ ex., $1\frac{1}{2}$ indlagt: 0.96 (0.33) g.
39. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ • på hver side af kronen. $\parallel$ Som forrige. 2 ex. 0.72 — 0.87 g.
40. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{VV} \text{Z}$ 1 ex. 0.86 g.
41. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\parallel$ Som forrige. $7\frac{1}{2}$ ex., 1 indlagt: 0.84 g.
42. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\parallel \text{IV} \text{A} \text{V} \text{V} \text{I} \text{Z}$ $20\frac{2}{2}$ ex., hvoraf 4 indlagt: 0.75 — 0.79 — 0.85 — 0.85 g.
43. Lignende. $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{I} \text{Z}$ 3 ex., hvoraf 1 indlagt: 0.85 g.
44. Samme stempler som nr. 22. $\parallel \text{Z} \text{I} \text{V} \text{A} \text{I} \text{V} \text{V}$ 14 ex., hvoraf indlagt $1\frac{1}{2}$ (1): 0.83 g (0.40 g).
45. Lignende. $\parallel \text{Z} \text{I} \text{V} \text{I} \text{A} \text{V} \text{V} \text{V}$ Jfr. forrige. 1 indlagt: 0.85 g.
46. Samme stempel som 42. $\parallel \text{Z} \text{I} \text{V} \text{I} \text{A} \text{V} \text{V} \text{V}$ Jfr. forrige; 1 indlagt: 0.79 g.
47. Samme stempel som 42. $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{I} \text{Z}$ 5 ex., hvoraf 1 indlagt: 0.79 g.
48. Lignende, men varierende kroneform (ligeså de følgende). $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{V} \text{I} \text{Z}$ 1 ex. 0.68 g.
49. Lignende. $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{V} \text{I} \text{Z}$ 1 ex. 0.77 g.
50. Lignende. $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{V} \text{I} \text{Z}$ 1 ex. 0.82 g.
51. Lignende. $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{V} \text{I} \text{Z}$ 14 ex., 5 indlagt: 0.65 — 0.68 — 0.70 — 0.76 — 0.85 g.
- *52. Lignende; •• på brystet. $\parallel \text{IV} \text{A} \text{I} \text{V} \text{V} \text{I} \text{Z}$ $20\frac{2}{2}$ ex., $1\frac{2}{2}$ indlagt: 0.83 g (0.38 — 0.40 g).
53. Lignende (•• på brystet) med dobbelte skulderlinier. $\parallel \text{Z} \text{I} \text{A} \text{I} \text{A} \text{V} \text{I} \text{A} \text{I}$ 16 ex., 3 indlagt: 0.75 — 0.80 — 0.80 g.
54. Lignende, men •••• på brystet og kun dobbelt linje på v. skulder. $\parallel$ Som forrige. 6 ex., 2 indlagt: 0.60 — 0.61 g.
55. Lignende nr. 50 ovfr. $\parallel \text{Z} \text{I} \text{V} \text{I} \text{A} \text{V} \text{V} \text{V}$ 4 ex., 2 indlagt: 0.90 — 0.92 g.
56. Samme stempel som nr. 36. $\parallel \text{V} \text{I} \text{V} \text{I} \text{V} \text{I} \text{T}$ Tvelinjet kors med $\cup$ for enderne, som deler omskriften; $\cap$ i vinklerne. 2 ex. 0.73 — 0.90 g. Navnet er Tuvi (eller latiniseret Tuvo), Danmarks gamle Personnavne sp. 1495.
- *57. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\cap \parallel \text{J} \text{I} \text{I} \text{T} \text{V} \text{V} \text{V}$ Lignende nr. 22. 9 ex., 1 indlagt: 1.00 g. P er angelsaksisk form for W, som bruges almindelig i møntomskrifter fra Sven Tveskæg til Harald Hen, men som ellers ikke forekommer senere. Wutil, Danmarks gamle Personnavne sp. 1600.
58. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\cap$ Hoved (uden hals og bryst). $\parallel \text{J} \text{I} \text{I} \text{T} \text{V} \text{V} \text{V}$ 6 ex., 1 indlagt: 0.85 g.
59. Samme stempel. $\parallel$ Samme stempel som 57. 5 ex., 2 indlagt: 0.86 — 0.88 g.
60. Samme stempel som 37. $\parallel \text{J} \text{I} \text{I} \text{T} \text{V} \text{V} \text{V}$ $12\frac{1}{2}$ ex., 2 indlagt: 0.96 — 0.99 g.
61. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\cap$ Brb. $\parallel \text{J} \text{I} \text{I} \text{T} \text{V} \text{V} \text{V}$ 2 ex., 1 indlagt: 0.87 g.
62. Samme stempel som 23. $\parallel \text{II} \text{J} \text{I} \text{I} \text{V} \text{I}$ $10\frac{3}{2}$ ex., 2 indlagt: 0.76 — 0.82 g.
63. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А}$ $\cap \parallel \text{T} \text{V} \text{I}$ $\frac{1}{2}$ ex. (0.35 g).
64. $\times \text{Э} \text{Э} \text{В} \text{В} \text{А} \text{А} \text{О} \text{О} \text{И} \text{И}$ $\cap$ Hoved (uden hals og bryst). $\parallel \text{II} \text{A} \text{I} \text{T} \text{V} \text{V}$ $11\frac{2}{2}$ ex., $2\frac{2}{2}$ indlagt: 0.79 — 0.85 (0.41 — 0.46) g.

65. Samme stempel som 32. || + CO|| VΛ Omskriften ikke delt af ∪. 1 ex. 0.61 g.
66. Lignende (også med på brystet), men to bånd nedhængende fra kronen. || Ulæselige, forvirrede omskrifter. 2 ex. 0.69 — 0.72 g.
67. H|D||ΛNΛ| Lignende, men uden på brystet. || ΛV|ΛG|ΛV|DO 17½ ex., 4 indlagt: 0.53 — 0.53 — 0.57 — 0.69 g.
68. H|CQ|ΛV∩|•|Λ || |O|ΛΛ|H|Λ Kors som nr. 22. 13 ex., 3 indlagt: 0.46 — 0.56 — 0.61 g.
69. X |O || Som forrige, men af andet stempel. 5 ex., 2 indlagt: 0.47 — 0.66 g.
70. JOC| Utydeligt brb. || |3|J| 1 ex. 0.51 g.
71. XΞRZVΛJOC|H Lignende. || 2| |Λ| 2 ex. 0.58 — 0.79 g.
72. Lignende. Utydelig. || |H| ½ ex. (0.37 g).
73. Samtidig falsk mønt af forsølvet messing. Utydelig. 1 ex. 0.53 g.

Som det fremgår af ovenstående, kan her gives en oversigt over mønttypen Hbg. 3 (nr. 22—73).

Andreas (22—32)	70 ex.
Carla (33)	10 ex.
Havegrim (34—36)	3 ex.
Oser (37—39)	5¾ ex.
Svvavi (40—55)	103¾ ex.
Tuvu (56)	2 ex.
Wutil (57—64)	55⅙ ex.
Ulæselige	127½ ex.
	375¼ ex.

Hbg. 5.

74. +NICOLAVS·REX·DANI Kronet brb. med sværd og rigsæble. || +SCACI·IROSKELDV· Kors, hvis arme ender i halvmåner, lagt over en kløverbladsdug. 1 ex., lidt defect. 0.80 g. Scagi, Danmarks gl. Personnavne sp. 1250.

Hbg. 5 a.

75. + LAVS·REX·:· || +SCACI·IROSKELDV· Som forrige, men bs. • i hver af dugens hjørner. 1 ex., lidt defect. 0.53 g.

Ribe (?)

Hbg. 12.

76. ∞|T·O·T· Brb. t. v., diadem og scepter. || +H|H|T· i vinklerne af et tvelinjet buekors; i midten af dette et tvelinjet kors med • i hver vinkel. 1 ex. 0.67 g. Af denne mønt kendes iøvrigt kun ½ (overklippet) ex. fra Frigaard-fundet.²³ Efter forekomsten i dette fund må mønten dateres til før ca. 1110.

Allerslev-fundet, hvis hovedmasse var mønterne af Hbg. type 3, synes at være gemt hen adskillige år før de tre andre store sjællandske fund. Det kan endogså være nedlagt så tidligt som ca. 1110.

²³ Møntfundet fra Store Frigaard. Aarb. f. n. O. 1929 s. 303 nr. 59.

HARALDSBORG-FUNDET

Den 31. oktober 1854 var arvefæsteren af Haraldsborg mølle, Ivar Jørgensen, i færd med at grave i Haraldsborg voldsted i St. Jørgensbjerg sogn, tæt nord for Roskilde.²⁴ Han agtede at udjævne den vestlige, mod Roskilde fjord vendende side af banken, som her havde sin vistnok oprindelige stejlehed, for at kunne bringe den under ploven. I den nordlige ende af denne side, 2 til 3 alen inde fra voldskrænten og kun et par tommer under jordoverfladen, stødte han på en større skat af mønter, nogle brudstykker af sølvskål og -låg med flere beskadigede sager. Der har tidligere været pløjet hen over findestedet, således fandtes her 1841 en alterkalk og disk af forgyldt kobber²⁵. Ved pløjningen er sagerne blevet sønderrevet og flere mønter kommet frem. En spækhøker Nielsens enke i Roskilde forhandlede således i årene før 1854 enkelte på Haraldsborg fundne mønter.

De i 1854 fundne sager (bortset fra mønterne) beskrives således i Nationalmuseets protokol:

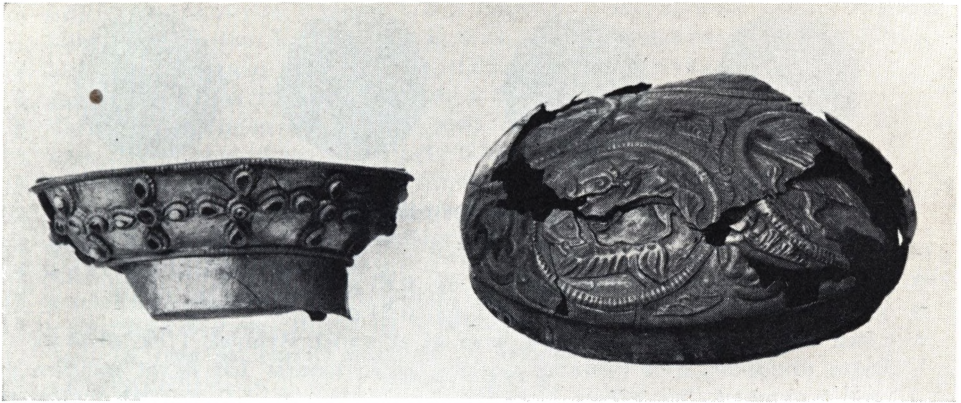
14467. Brudstykker af en forgyldt Sølvskaal, $1\frac{1}{3}$ T. høj og $3\frac{1}{2}$ T. i Diameter. Den er kun forgyldt paa Ydersiden, har en $\frac{2}{3}$ T. høj Fod, ovenfor hvilken der, ligesom oppe om Skaalens Rand, er paaloddet en riflet Sølvtraad, og imellem disse to Sølvtraade er der paa Skaalens Yderside anbragt farvede Glasflusser, som er stillede i Korsform og hver for sig indfattede i riflede Sølvtraade. Flere Stykker af Skaalen mangle; iøvrigt ere Brudstykkerne saavidt muligt sammenlimate.

14468. Brudstykker af et halvrundt-buet, forgyldt Sølvlaag, $1\frac{1}{2}$ T. høit og henved 4 T. i Diameter. Det er af drevet Arbeide, er kun forgyldt paa Ydersiden, og har forneden en $\frac{1}{3}$ T. høj Fals, der har passet indeni den manglende Skaal eller Pocal, hvortil det har hørt. Foroven midt i Laaget har været anbragt en Knap eller Ring, der nu mangler, og derom er en drevet Zirats, dannet af 3 Blade og et Dyrehoved. Udenom den ere 4 Medailloner, indfattede i krusede Ringe, og i dem ere forskellige Dyr fremstillede, hvoraf man kan gjenkende i den ene en Løve, som træder paa en Hest, og i den anden en Grif. Forneden i Mellemrummene imellem Medaillonerne ere sorte, med et Slags Niello indlagte, arabeskeformede Zirater²⁶. — Ogsaa af

²⁴ Vilh. la Cour: Haraldsborg. Fra Københavns Amt 1952 (Roskilde 1953) s. 3—26. Oversigt over fundet: Skovmand i Aarb. f. n. O. 1942 s. 159.

²⁵ M. Mackeprang: Vore ældste alterkalke. Aarb. f. n. O. 1906 s. 82 ff.

²⁶ Jørgen Olrik: Drikkehorn og Sølvstøj (Kbh. 1909) s. 55. Sophus Müller i Aarb. f. n. O. 1880 s. 382.

Fig. 14. Sølvskål og -låg. $\frac{2}{3}$.

dette prægtige Stykke mangler desværre flere mindre Stykker, der dog maaske ville fremkomme ved en senere Undersøgelse af Findestedet. De nu forhaanden værende Brudstykker ere saavidt muligt sammenlimede. — Indvendigt i Laaget ere fastirrede nogle smaa Stykker Lærred, af hvid Farve. —

14469. Et lidet Brudstykke af Kanten af endnu en tredie Skaal eller Kar, men af forgyldt Kobber; samt flere Brudstykker af forgyldte Kobberbaand med isiddende Kobbersøm, udentvivl Beslag paa en nu tabt Gjenstand. —

14470. Flere Brudstykker af et tyndt $1\frac{2}{3}$ T. langt Sølvbeslag — maaske til et Knivskaft eller en Dolkeskede — med Levninger af Træ indeni det, samt et Par meget smaa Stkr. Læder. —

I følge Herbsts opgørelse i Møntsamlingens fundprotokol (1854: 139) indsendtes ialt gennem herredsfogden i Roskilde 570 mønter og 58 brudstykker, som tilsammen vejede 36 lod (= 529 g). Hertil kom 3 mønter, som finderens indsendte²⁷.

NIELS

Lund

Hbg. 2.

- *1. R/Ε|X Kronet brb., med skuldret sværd og liljescepter. ||
 +NICOLAS·MARGARETA· Kors af liljer, ring på en stav i hver vinkel. 1 ex.
 0.88 g.

²⁷ I danefægødtgørelse fik finderens sølvværdien, der sattes til 36 rdl, og en ducør på 15 rdl., hvortil kom 3 mark for bemeldte tre efternølere.

Fig. 15. Lundemønter fra kong Niels.

- *2. **EX|+** || **+NICOLAYSMEE** 1 ex. 0.81 g.
 3. **X|+|E** || Som 2 (samme stempel). 1 ex. 0.81 g.
 4. Uden forsidepræg. || Som 2—3, men af et andet stempel. 1 ex. (0.48 g).
 Dette exemplar, hvis mispræg skyldes, at to mønter har ligget sammen på amboltstempet, har tilhørt birkedommer, konferensråd C. F. Bech (auktionskatalog I 1906 nr. 597), i følge hvis optegnelse det er fundet på Haraldsborg.

Hertil må føjes nogle eksemplarer, der ganske sikkert ligesom nr. 4 er understukne mønter fra Haraldsborg-fundet. Haubergs auktionskatalog 1929 nr. *1288: Fs. som 1 (samme stempel), men bs. **+NICOLAV** 0.76 g (nu i KM). Sstds. 1289 (defect) **ASMEFECIT** er en variant til 2. Sstds. 1290 (defect) er ganske som 1. Dette exemplar har Hauberg efter optegnelser om sin private møntsamling købt 1880 for 2 kroner af antikvitethandler Bolvig. Det er muligt fra denne eller en lignende kilde Hauberg har sine »private meddelelser« om de to enkeltvis fundne mønter af denne type: »Viborg 1882« og »Skaane, ukjendt findested ca. 1885«. Datidens mønthandlere i København opgav gerne Skåne som findestedet for understukket danefæ. Endelig er en variant af denne type med bagsideomskriften **+SVÅLOC** (bagvendt **NICOLAVS**) havnet i Göteborgs Museum (0.75 g). Den er afhændet 1867 til dette museum af museumsinspektør Ludvig Læssøe, der havde den fra P. Lassens samling. Også dette exemplar stammer utvivlsomt fra Haraldsborg.²⁸ Læssøe har aftegnet mønten, der gengives her (fig. 16) i tegning og fotografi:

Fig. 16.

ERIK EMUNE

Lund

Hbg. 1.

5. **+ERICVSREX** ☉ Kronet brb. med korscepter i højre hånd, venstre hånd løftet i en bydende gestus. || Kongen til hest med draget sværd, ✱ til højre foran ansigtet. 1 ex. 0.87 g.

²⁸ En Lundemønt fra Kong Niels. Nordisk numismatisk Årsskrift 1949 s. 8—15.

6. XERIC·REX·ALVYIN som i det følgende. Som 5, men her og følgende liljescepter. || Som 5, men uden ✱. 6 ex. og 2 brudstykker. 1 indlagt: 0.91 g.
7. +ERIC·REX·ALVVI Som 6. 1 ex. 0.83 g og 1 brudstykke.
8. XERITREX·ALVI 10 ex. 1 indlagt: 0.84 g.
9. Variant til 8 (uden kugler i kappen). 3 ex. 1 indlagt: 0.84 g.
10. XERIT·REX·ALVI 4 ex. 1 indlagt: 0.82 g.
11. XERIT·RE+ALVVI 5 ex. og 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.87 g.
12. XERITREX·ALVVI 2 ex. 1 indlagt: 1.02 g.
13. +ERTREX·ALVVI 3 ex. 1 indlagt: 0.85 g.
14. +ERITR+ALVVI 1 ex. 0.87 g.
15. +ERITRE+ALVVI 4 ex. 1 indlagt: 0.80 g.
16. XERITREX·ALVVIN· 10 ex. og 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.90 g.
17. Som 16, men bs. manke gengivet på hesten. 1 ex. 0.90 g.
18. +ERITRE+ALVVI 5 ex. 1 indlagt: 0.87 g.
19. Variant til 18. 5 ex. 1 indlagt: 0.85 g.
20. XERITREX·ALVVI 4 ex. 1 indlagt: 0.83 g.
21. XERITREX·ALVVI 1 ex. 0.84 g.
22. Som 19, men bs. med 4 eller 5 ringe i kongens kappe. 7 ex. 2 indlagt: 0.82 og 0.83 g.
23. Som 8, men bs. med 5 ringe i kongens kappe. 1 ex. 0.81 g.
24. Som 14, men bs. som 23. 1 ex. 0.84 g.
25. +ERITRE+ALV || Som 23. 1 ex. 0.84 g og 1 brudstykke.
26. +ERITRE+·ALVN || Som 5 (med ✱ foran ansigtet). 1 ex. 0.84 g.
27. +ERITREX·ALVVI || ✱ 2 ex. 1 indlagt: 0.80 g.
28. +ERITREX·ALVVI || Som 5. 3 ex. 1 indlagt: 0.80 g.
29. +ERITREX·ALVVI || ✱ 1 ex. 0.84 g.
30. +ERITREX·ALVVI || ✱ 11 ex. og 2 brudstykker. 1 indlagt: 0.81 g.
31. — +ALVVI || ✱ 1 brudstykke (0.51 g).
32. +ERITRE·ALVVI || ✱ 1 ex. 0.89 g.
33. +ERITREX·ALVVIN || ✱ 1 ex. 0.82 g.
34. Variant til 18—19. || Som 5. 10 ex. 1 indlagt: 0.78 g.
35. Som 16. || ✱ 1 ex. 0.82 g.
36. +ERITREX·ALVVN || Som 5. 3 ex. 1 indlagt: 0.84 g.
37. +ALVVNI+REXER|| ✱ 5 ringe i kongens kappe. 1 ex. 0.78 g.
38. X·ALVVINI·REX || ✱ (2 stempler). 2 ex. 0.84 og 0.84 g.
39. Som 38, men bs. kongens kappe rudret. 1 ex. 0.84 g.
40. X·ALVVINI·X || Som 39. 3 ex. 1 indlagt: 0.86 g.
41. +ALVVINLVN || Som 37. 1 ex. 0.85 g.
42. ·INIVVLÅ || R|E|X :: på kongens kappe. 1 ex. 0.75 g.

Med Alwinis navn (nr. 6—42) forefandtes 116 hele mønter og 9 brudstykker. Vægten lå mellem 0.75 og 1.02 g, i gennemsnit af 39 eksemplarer 0.844 g.

43. +ERIC·RE+·PETER 17 ex. og 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.88 g.
44. Stempelvariant til 43. 2 ex. 1 indlagt: 0.79 g.
45. Stempelvariant til 43—44. || Hesten tegnet med manke. 7 ex. 1 indlagt: 0.89 g.
46. +ERIC·REX·PETER 2 ex. og 2 brudstykker. 1 indlagt: 0.90 g.
47. +ERIC·REX·PETER 1 ex. 0.84 g.
48. XERIC·REX·PETER 2 ex. og 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.90 g.

49. **ERIC·RXPETER·** || Stempelvariant til 43—45. 1 ex. 0.84 g og 1 brudstykke.
 50. **XPET·REX·PET·ER** 2 ex. 1 indlagt: 0.78 g.
 51. **ERIC·REXBELLE** 1 ex. 0.80 g.

Med navnet Peter (nr. 34—51) forefandtes 35 hele mønter og 5 brudstykker.
 Vægt: 0.78—0.90 g, gennemsnit af 9 ex.: 0.846 g.

Roskilde

Hbg. 2.

52. **ERIC|REX** Stort, kronet brb., lidt fra højre side. || **+PÆPENINC** Kors, hvis arme ender i små buer, lagt over et korsarmet kors. 6 ex. 1 indlagt: 0.96 g.
 53. Stempelvariant (uden · i brb.; buekorset under **+** i omskriften). 1 ex. 0.74 g.
 54. Som 52, men brb. lidt fra venstre side. || **+VLFRIC** 3 ex. 1 indlagt: 0.86 g.

Hbg. 2/4.

55. Som 53. || **+PÆPENINC** To kors, hvis arme ender i små buer, det ene med led-delte arme, lagt over hinanden. 3 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.78 g.
 56. Som 54, samme stempel. || **+VLFRIC** som 55. 7 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.85 g.

Hbg. 4/2.

57. **ERIC|REX** Stort, kronet brb., modvendt. ... over kronen. || **+PÆPENINC** som 52. 1 ex. 0.89 g.

Hbg. 3.

58. **ERICVOREX** Kronet brb. || **+PÆPENINC** som 52. 31 ex. 5 brudstykker. 2¹/₂ ex. indlagte: 0.82 — 0.84 g (0.44 g).²⁹
 59. Variant med på brystet. 33 ex. 4 brudstykker. 1¹/₂ ex. indlagt: 0.82 g (0.56 g).
 60. Variant med ... på brystet. 6 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 1.08 g.
 61. Variant. 26 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.94 g.
 62. Variant. 76 ex. 5 brudstykker. 1¹/₂ ex. indlagt: 0.86 g (0.45 g).
 63. Variant. 1 ex. 0.78 g.
 64. Variant. 2 ex. 1 indlagt: 0.87 g.
 65. Variant. 4 ex. 1 indlagt: 0.87 g.
 66. Som 58, dog af andet stempel. || **+PAPLI** 2 ex. 0.82 — 0.91 g.

Hbg. 4.

67. **ERIC|REX** Stort, kronet brb., modvendt. || **+MARTIN** To over hinanden lagte kors; det ene med leddelte arme; hver arm ender i en lille bue. 16 ex. 1 indlagt: 0.80 g.
 68. Variant. 24 ex. 5 brudstykker. 1 indlagt: 0.94 g.
 69. Variant. 5 ex. 1 indlagt: 0.71 g.
 70. **DIAR|REX** || Som forrige. 6 ex. 1 indlagt: 0.79 g.
 71. **ERIC|REX** .. over kronen. || Som forrige. 29 ex. 6 brudstykker. 1 indlagt: 0.89 g.
 72. Variant med ... over kronen. 1 ex. 0.88 g.
 73. Som 67, men ... på brystet. 30 ex. 2 brudstykker. 1 ex. indlagt: 0.88 g.
 74. Som 67, men på brystet. 6 ex. 1 brudstykke. 1 ex. indlagt: 0.85 g.

²⁹ Grev Henrik Bille-Brahe købte 1853 et på Haraldsborg fundet exemplar som ovenfor nr. 58 af spækhøker Nielsens enke i Roskilde. Det overgik med grevskabet Brahesminde møntsamling til grosserer L. E. Bruun 1922 og bortsolgte på hans doubletauktion 1925 (nr. 347).

75. Variant. 3 ex. 1 brudstykke. 1 ex. indlagt: 0.95 g.
 76. REIC|REX Iøvrigt som 67. 15 ex. 1 brudstykke. 1 ex. indlagt: 0.85 g.
 77. Som 67. || ИИТЯМ+ 3 ex. 2 indlagte: 0.87 — 0.90 g.
 78. IEQ|REX .. over kronen. || +MΛ+MΛN 1 ex. 0.85 g.
 79. ERIC|RE Brb. deler omskriften forneden, men deles også af den indre ring; forneden || +VLFRIC 4 ex. 1 brudstykke. 1 ex. indlagt: 0.84 g.
 80. Variant. 12 ex. 1 indlagt: 0.86 g.
 81. ERIC|ÆC Som 79. 6 ex. 1 indlagt: 0.90 g.

Nr. 79—81 danner overgang til 4. gruppe af Erik Emunes mønter.

Hbg. 5.

82. ERIC··ERX Kronet, modvendt brb. || Som 79—81. 18 ex. 2 brudstykker. 1 indlagt: 0.88 g. Haubergs tegning af fs. er sikkert unøjagtig, idet ingen kendte eksemplarer har omskriften ERICVSRX.
 83. ERIC REX ... på brystet. || +MARTIN Som 67. 13 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.89 g.
 84. ERICVREX || +PAPENINC Som 55. 10 ex. 4 brudstykker. 1 indlagt: 0.89 g.
 85. Variant. 7 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.83 g.
 86. Variant. || Alle korsarme glatte. 4 ex. 1 brudstykke. 1 indlagt: 0.89 g.

Af samme stempel som nr. 85 var et ex., som 1853 erhvervedes fra spækhøker Nielsens enke i Roskilde (tillige med en samtidig falskmønt). Dette exemplar »skal efter flere Mænds Udsagn i Roeskilde være funden omtrent på samme Sted paa Haraldsborg Bakke som ovennævnte Fund. Den hører derfor (saavel som en lignende, som Hs. Exc. Greve Bille Brahe købte af Spekhøker Nielsens Enke) udentvivl til dette Fund og er af Ploungen, som ofte er gaaet over Findestedet og har sønderrevet Sølvskaalene, blevet løsrevet fra de andre Mynter«. (Herbst).

Der forefandtes således ialt af Erik Emunes Roskilde-mønter:

Haubergs type	2	2/4	4/2	3	4	5	ialt
PAPENINC	7	3 + 1	1	181 + 16		21 + 5	213 + 22
VLFRIC	3	7 + 1			22 + 1	18 + 2	50 + 4
MARTIN					139 + 16	13 + 1	152 + 17
	10	10 + 2	2	181 + 16	161 + 17	52 + 8	415 + 43

Vægt: 0.71—1.08 g, gennemsnit af 37 ex. 0.864 g.

Overkontrollør Oluf Larsen har med sædvanlig elskværdighed prøvet 3 eksemplarer fra dette fund, Hbg. 3, Papenning: 439 ‰, Hbg. 4, Martin: 510 ‰ og Hbg. 5, Vlfric: 512 ‰. Ligesom i de andre mønter fra foregående fund indeholdt alle prøverne noget guld. Dette er ingenlunde usædvanligt; samanidiske dirhemer f. ex. indeholder også indtil 5 ‰ guld.

Muligvis kan disse mønter, der forekommer hyppigt i nordiske fund, have ydet deres bidrag til tidens møntmetal.

Det er nærliggende at antage denne pengesum og de øvrige værdisager skjult i borgbanken i tilknytning til Haraldsborgs erobring og ødelæggelse i efteråret 1132. Det er sandsynligt, at Erik, der tog kongenavn året før, straks har ladet slå mønt i sit navn i Roskilde, hvor han var herre til sit nederlag ved Værebros i foråret 1133. Men når alle kongens kendte mønttyper ikke blot fra Roskilde, men også fra Lund foreligger i denne pengesum, synes det dog besynderligt, om de virkelig alle skulle være udmøntede i denne korte tid. Og mærkeligt ville det også være, om nederlagets mænd skulle eje og nedgrave en pengesum i sejrherrens mønt. Dertil kommer, at den usædvanlige fremstilling af kongen til hest på udmøntningen fra Lund synes at hentyde til sejren ved Fodevig; iøvrigt kan Erik næppe før julen 1133 have haft magten i Skåne, således at han har kunnet lade slå mønt i Lund. Udfra disse overvejelser kommer man til det resultat, at skatten er blevet skjult nogen tid efter 1134 i den ødelagte borg. Vil man endelig sætte nedgravningen i forbindelse med krig og uroligheder, kan man f. ex. tænke på fejden mellem kong Erik og biskop Eskil 1137 eller på kongsemnet Olafs hærtog til Sjælland (1139?), hvor han 18. oct. dræbte Roskildebispen Ricco i Ramløse og følgelig har ligget med sine skibe i Roskilde fjord, og Haraldsborg var jo et nærliggende mål for Harald Kesjas søn. Iøvrigt er der også senere gjort fund på borgbanken af sager, således 1896 en fingerring af guld (museumsnummer D 3257), 1897 en fingerring af sølv (D 3590) og 1914 et malmsignet fra senere middelalder med minuskelindskrift: *s' iens look* (D 8482); disse sager kan stamme fra Erik af Pommerns nyopbyggede borg, som blev brændt af grev Christophers krigsknægte midsommer 1534.

I tilknytning til disse 4 skattefund må nævnes et lille fund fra Glim kirkegård, Sømme herred, som ifølge Tillægget til »Beskrivelsen« blev opgravet 1791. Fundet er omtalt her s. 19 og mønterne — 4 stk. af kong Niels' sidste Roskildetype Hbg. 9 — afbildede tavle II. 3—6. Af disse forefandtes 1794 kun nr. 3 i den kongelige Samling: TOTI ganske som Græse-fundet 181; nr. 4 (LOHT) var i geheimeråd Johan Bülow's samling og købtes 1827 til kongens samling. Nr. 5 var doublet til nr. 3 og nr. 6 var kun en variant til nr. 3—5; disse mønter kom til Jacob Scavenius' samling og gik til grunde med den under bombardementet 1807. Glim-fundet er omhandlet i Nordisk

numismatisk Årsskrift 1938 (s. 78 f.). En fundberetning, der skyldes etatsråd Kølle, medlem af medaillecommissionen og medarbejder ved Beskrivelsen 1791, er senere forefundet og gengives her:

»(Niels den Gamle) . . . Andre Mynter af denne Konges har hidtil ikke været bekiendte, indtil vissere Mynter af ham, nemlig de i Tillægget Tab. II. stukne Mynter No. 3. 4. 5. og 6, ere opdagede af min Collega, Justitsraad og Committeret Vorndran, som ved en Sommer-Tour paa Grevskabet Lethrabort overkom og bragte mig samme, hvorpaa udtrykkelig sees Kongens Brystbillede med en Fane i Haanden og Omskrift: NICOLAUS /: et liggende S.:/Rex; og paa Revers en Tempel og paa samme TOT., som formodentlig skal betyde Templum Othoniense. Deraf leverede ieg det bedste Stykke til den Kongelige Samling, og et andet til da værende Hofmaarschal Bülow, og det 3^{die} fulgte min egen Mynt-Samling, som ieg overlod til Justitsraad Scavenius. De var opgravne paa Gloms Kirkegaard i Grevskabet Lethrabort.«³⁰

Sluttelig kan nævnes et enkelt løsfund, der blev indleveret 1908 af opkøber C. Christensen, Roskilde med denne oplysning: »Mynten fandtes i Fruegade i Roskilde ved Nedlægning af en Vandledning i c. 1½ Alens Dybde« (fundprotokol 1115). Denne mønt er slået for kong Niels i Roskilde (Hbg. type 9) og er af samme stempler som Græse-fundet nr. 177 (med OIO). Mønten har haft en øsken pånittet og en (nu defect) bærerling.

GEORG GALSTER:

THE GRÆSE HOARD AND OTHER FINDS OF KING NIELS AND KING ERIK EMUNE COINS IN ZEALAND

Two clay vessels containing a large number of coins, as well as one gold and five gilt copper finger rings, were found in 1912 in a gravel pit near the stream of Græse å in Northwest Zealand. The money consisted of 12½ runic coins, struck in the last year of the reign of Sven Estridsen (ca. 1066—74) at Roskilde, 3 Lund coins and 808¹⁸½ king Niels coins, struck at Roskilde and 35½ presumably contemporaneous Norwegian coins. Whereas the Sven Estridsen Roskilde coins seemed to be an old family inheritance, the king Niels Roskilde coins dated from his last

³⁰ Peter Vorndran var ligesom O. P. Kølle deputeret i Rentekammeret. Det var naturligt, at han afleverede mønterne til Kølle, som var medlem af medaillecommissionen. Kølle har betragtet de tre mønter som doubletter, men han har forelagt sagen for Johan Bülow, der indtil 1794 havde den største indflydelse på kronprinsen. Om danefægdtgørelse synes der ikke at have været tale, dertil var sagen fiscalt set uden betydning, og iøvrigt var det dengang lensgreven på Ledreborg, der her havde retten til danefæ.

issues. The treasure had apparently been hidden away during the disturbances after the murder of Knud Lavard in 1130, when the latter's brothers rebelled against old king Niels for protecting the murderer, his son Magnus. Erik assumed the name of king in 1131 and ruled over Zealand until in the spring of 1133 he was overthrown at Værebros, only 10 kilometres from the finding place at Græse. It is very probable that the money was buried at this time. The "Norwegian" coins are associated with a problem recently raised by Niels Ludvig Rasmussen, occasioned by his comments on some coin finds from Lapland, according to which many of the small "semi-bracteates" hitherto credited to Norway may have been struck in North Jutland. Perhaps this was also the case with the "Norwegian" coins in the Græse find, for we know nothing of coinings in Viborg and surrounding North Jutlandic towns in the period between about 1100 and 1150. The question cannot be settled at the present moment.

Closely related to the Græse find is a coin hoard from Tessebølle, more to the south in Zealand. A ditch-digger in 1878 unearthed a clay pot containing 534 whole and 36 half (clipped) coins, of which $1\frac{1}{2}$ were from Lund in Scania, coined by king Niels, $548\frac{34}{2}$ were struck at Roskilde by king Niels, and 5 by Erik Emune at Roskilde. The great majority ($438\frac{20}{2}$) were of king Niels's last coinings, like the Græse find. As Erik undoubtedly coined money at Roskilde right from the time he became king in 1131, it is quite possible that the money was buried at about the same time as the Græse treasure, the spring of 1133.

Of earlier date, however, was the purse lying in a clay vessel found in 1867 in a prehistoric barrow at Allerslev, close by the legendary Lejre. Two Roskilde coins, of Sven Estridsen and Knud the Saint respectively, had a riveted-on eye and suspension ring; there were also 4 Erik Egode coins minted at Lund and $118\frac{8}{2}$ at Roskilde, and $375\frac{14}{2}$ king Niels coins from Roskilde and one from Ribe. The king Niels coins were of that monarch's first coinings and the hoard may have been hidden as early as about 1110.

The fourth find was discovered in 1854 at Haraldsborg, the site of the ancient castle at Roskilde, which was captured by Erik Emune towards the end of 1132. Besides valuable silver objects there were 573 coins and 58 fragments. Four of the coins were of king Niels, Lund, 151 coins and 14 fragments were of Erik Emune, Lund, and the remainder of the same kind, struck at Roskilde. The general assumption has been that this treasure was hoarded away when king Erik took Haraldsborg; but that is incompatible with the fact that all the king's coinings, at both Roskilde and Lund, are represented in it and it is difficult to see how they could all have been struck in the course of the year in which he had had the opportunity to mint money at Roskilde (and not at Lund at all); nor is it reasonable to suppose that any on the vanquished side possessed such quantities of their antagonists' coins. The explanation seems rather to be that the money was concealed in the destroyed castle site late in the reign of king Erik when disturbance and feud still prevailed.

Apart from these four hoards, the only known Zealand-struck coins of king Niels are those in a small find from Glim churchyard (4 coins of the last minting) and a solitary coin (with eye and suspension ring) found at Roskilde.

In *Gesta Abbatum Monasterii sancti Albani*, mention is made of the monk and goldsmith Anketil as having worked seven years in the service of king Niels (presumably shortly after 1104 on the St. Knud Reliquary at Odense). Mattheus Parisiensis, writing a century later, says that he was also "custos monetæ" and

“summus trapezita”. That statement is of questionable value, not only because the old English historian cites (non-existent) Danish chronicles as his source, but also because he imagines the Danish minting system to be more centralized than it really was. No beneficial English influence on the Lund and Roskilde coins is traceable. Their stamping is bad, the inscriptions partly illegible. Both weight and fineness are extremely variable and lower than what they doubtless should have been according to the old Danish monetary system, in which a penning was to weigh about 0.91 grammes of good silver.

Disregarding the few older coins referred to: Sven Estridsen (1 + 12) and Knud the Saint (1) as well as Niels's Ribe coin (1), which were struck of a different fabric, it is possible to give the following distribution of the finds described above:

	Erik Egode 1093–1103		Niels the Old 1104–1134							Erik Emune 1131–1137					
	Lund	Rosk.	Lund	Roskilde						Lund	Roskilde				
<i>Hauberg type</i>	3	5	1	2	3	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5
1867 Allerslev	4	126	..	..	389	2	..	..	..	..	..	..	..	3	2
1912 Græse	..	..	3	..	..	..	..	..	..	825	..	..	..	..	..
1878 Tessebølle ...	..	..	3	..	..	1	12	103	8	458	..	..	..	..	..
1854 Haraldsborg .	..	..	..	3	..	..	..	..	..	..	166	11	195	172	81